

Vnímání daní a daňová gramotnost OSVČ v okrese Opava

Bc. Markéta Ladnerová

Diplomová práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta managementu a ekonomiky

Ústav financí a účetnictví

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Markéta Ladnerová
Osobní číslo:	M23013
Studijní program:	N0412A050011 Finance
Specializace:	Finanční kontrola
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Vnímání daní a daňová gramotnost osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava

Zásady pro vypracování

Úvod

Definujte cíle a metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Definujte daňový systém v České republice a zpracujte poznatky zaměřené na osoby samostatně výdělečně činné.
- Proveďte literární rešerši týkající se vnímání daní a daňové gramotnosti.

II. Praktická část

- Proveďte kvantitativní výzkum zaměřený na vnímání daní a daňovou gramotnost osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava.
- Získaná data analyzujte pomocí statistických metod a vyhodnoťte výsledky výzkumu.
- Navrhněte doporučení pro zlepšení vnímání daní a daňové gramotnosti osob samostatně výdělečně činných.

Závěr

Rozsah diplomové práce: **cca 70 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

HNÁTEK, Miloslav. *Zcela legální daňové triky 2024*. 8. vydání. Praha: ESAP, 2024. ISBN 978-80-908801-1-5.
KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-165-3.
OATS, Lynne. *Principles of International Taxation*. Eighth Edition. London: Bloomsbury Professional, 2021. ISBN 978-1-52651-955-9.
RANYARD, Rob (ed.). *Economic Psychology*. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2017. ISBN 978-1-118-92634-5.
VANČUROVÁ, Alena a ZÍDKOVÁ, Hana. *Daně v podnikání*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-359-3.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Pavlína Kirschnerová, Ph.D.**
Ústav financí a účetnictví

Datum zadání diplomové práce: **10. února 2025**
Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2025**

L.S.

---

doc. Ing. Michal Pilík, Ph.D.
děkan

---

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
garant studijního programu

Ve Zlíně dne 10. února 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne .....

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá vnímáním daní a daňovou gramotností podnikatelů v okrese Opava. Hlavním cílem výzkumného projektu je zhodnotit vnímání daní a úroveň daňové gramotnosti podnikatelů. Dílčími cíli je zjistit, zda se vnímání daní liší v závislosti na úrovni daňové gramotnosti a jaké socioekonomické faktory daňovou gramotnost ovlivňují. Teoretická část práce obsahuje rešerši daňové soustavy, zdanění osob samostatně výdělečně činných a odborných studií zabývajících se vnímáním daní a daňovou gramotností. V praktické části je analyzováno podnikatelské prostředí v České republice a je proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření, do kterého se zapojilo 150 podnikatelů. K analýze dat je využito několik statistických metod, včetně chí-kvadrát testu nezávislosti a Cramérova V. Výsledky výzkumu ukázaly, že většina podnikatelů disponuje pouze základní úrovní daňové gramotnosti. Dále bylo zjištěno, že úroveň daňové gramotnosti ovlivňuje vnímání daňového systému a daňové zátěže.

Klíčová slova: daňová gramotnost, vnímání daní, dotazníkové šetření, kvantitativní výzkum, osoby samostatně výdělečně činné.

ABSTRACT

The thesis deals with the perception of taxes and tax literacy among entrepreneurs in the Opava district. The main objective of the research project is to evaluate the perception of taxes and the level of tax literacy of entrepreneurs. The sub-objectives are to determine whether the perception of taxes differs depending on the level of tax literacy and to identify socioeconomic factors influencing tax literacy. The theoretical part of the thesis includes a review of the tax system, taxation of self-employed individuals, and studies dealing with tax perception and tax literacy. The practical part analyses the entrepreneurial environment in the Czech Republic and conduct quantitative research based on a questionnaire survey involving 150 entrepreneurs. To analyse the data, several statistical methods are used, including the Chi-square test of independence and Cramér's V. The research results showed that the majority of entrepreneurs have a basic level of tax literacy and that the level of tax literacy influences the perception of the tax system and tax burden.

Keywords: tax literacy, tax perception, questionnaire survey, quantitative research, self-employed.

Tímto bych ráda poděkovala paní Ing. Pavlíně Kirschnerové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup a cenné rady, které mi poskytovala po celou dobu psaní diplomové práce.

Mé poděkování patří také nejbližší rodině, konkrétně mým nejmilovanějším rodičům a Ajince, kteří mi byli během celého studia velkou oporou, a samozřejmě také Pitrovi, Sofii a Delilah.

OBSAH

ÚVOD.....	11
CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE.....	12
I TEORETICKÁ ČÁST	15
1 DAŇOVÁ SOUSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY	16
1.1 PŘÍMÉ DANĚ	16
1.2 NEPŘÍMÉ DANĚ.....	17
1.3 DAŇOVÉ PŘÍJMY STÁTNÍHO ROZPOČTU	19
1.4 ROZPOČTOVÉ URČENÍ DANÍ	21
1.5 DAŇOVÁ KVÓTA.....	22
2 ZDANĚNÍ OSOB SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÝCH	23
2.1 DAŇ Z PŘÍJMU FYZICKÝCH OSOB	23
2.1.1 Základ daně	23
2.1.2 Způsoby zdanění příjmů ze samostatné činnosti.....	24
2.1.3 Optimalizace a výpočet daňové povinnosti.....	28
2.2 SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ.....	34
2.2.1 Sociální zabezpečení	35
2.2.2 Zdravotní pojištění	38
2.3 DAŇOVÉ POVINNOSTI ZAMĚSTNAVATELE	38
2.4 DAŇ Z PŘIDANÉ HODNOTY.....	40
3 VNÍMÁNÍ DANÍ A DAŇOVÁ GRAMOTNOST.....	42
3.1 VLIV DAŇOVÉ GRAMOTNOST NA DODRŽOVÁNÍ DAŇOVÝCH PŘEDPISŮ A ROLE VLASTENECTVÍ V INDONÉSII.....	42
3.2 VLIV SPRÁVEDLNOSTI A DALŠÍCH FAKTORŮ NA DODRŽOVÁNÍ DAŇOVÝCH PŘEDPISŮ	43
3.3 DAŇOVÁ GRAMOTNOST Z KANADSKÉ PERSPEKTIVY	43
3.4 VLIV DAŇOVÉ GRAMOTNOSTI NA VÝKON A CASH FLOW MALÝCH PODNIKŮ V AUSTRÁLII.....	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	47
4.1 VÝVOJ POČTU OSVČ	47
4.2 VÝVOJ INKASA DANÍ OD PODNIKATELŮ	49
4.3 DAŇOVÁ KVÓTA.....	52
5 VÝZKUM VNÍMÁNÍ DANÍ A DAŇOVÉ GRAMOTNOSTI OSVČ	54
5.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	55
5.1.1 Vyhodnocení daňové gramotnosti.....	55
5.1.2 Vyhodnocení vnímání daní	62

5.1.3	Vyhodnocení socio-ekonomických faktorů.....	65
5.2	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	67
5.3	SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÝCH HYPOTÉZ	77
6	SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ.....	79
6.1	SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	79
6.2	NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ	82
	ZÁVĚR.....	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	85
	SEZNAM OBRÁZKŮ	92
	SEZNAM TABULEK.....	93
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	94
	SEZNAM PŘÍLOH.....	95

ÚVOD

Daně představují nedílnou součást každého ekonomického systému a tvoří hlavní zdroj příjmů veřejných rozpočtů, prostřednictvím kterých jsou financovány veřejné služby. Kromě toho slouží rovněž jako nástroj k přerozdělování bohatství a ke zmírňování hospodářských cyklů. S tím souvisí i pojem daňová gramotnost, která je důležitá nejen pro samotné podnikatele, ale také pro efektivní výběr daní a fungování celého daňového systému.

Diplomová práce se zaměřuje na daňovou gramotnost a vnímání daní mezi osobami samostatně výdělečně činnými, kteří tvoří významnou část ekonomických subjektů v České republice. V posledních letech prošel způsob zdanění příjmů podnikatelů řadou legislativních změn, což se odrazilo jak v rozsahu daňových povinností, tak v administrativní náročnosti jejich plnění. Vzhledem k této skutečnosti je spousta podnikatelů odkázaná na pomoc účetních a daňových poradců. Cílem diplomové práce je proto poskytnout bližší obraz o aktuální úrovni daňové gramotnosti a vnímání daní mezi podnikateli v okrese Opava.

V teoretické části diplomové práce je nejprve představena daňová soustava České republiky, včetně daňových příjmů, rozpočtového určení daní a míry daňového zatížení vyjádřené daňovou kvótou. Dále se práce zabývá specifiky zdanění příjmů osob samostatně výdělečně činných, přičemž důraz je kladen na hlavní daňové povinnosti, kterým podnikatelé podléhají. V závěru teoretické části je provedena literární rešerše zahraničních studií, které se zabývají problematikou daňové gramotnosti a postojem podnikatelů k daňovým povinnostem.

Praktická část se rovněž skládá ze tří částí. První část se věnuje analýze současného stavu podnikání v České republice, načež navazuje samotný výzkumný projekt, jehož cílem je zhodnocení úrovně daňové gramotnosti a vnímání daní podnikatelů v okrese Opava. Pro výzkum je zvolena kvantitativní metoda dotazování ve formě dotazníkového šetření. Pro naplnění cíle jsou stanoveny dvě výzkumné otázky, na jejichž základě je formulováno šest výzkumných hypotéz. Dále kapitola pokračuje vyhodnocením dotazníkového šetření, včetně bodového vyhodnocení daňové gramotnosti prostřednictvím deskriptivní statistiky, na což navazuje vyhodnocení stanovených hypotéz pomocí statistických testů. Praktická část je ukončena kapitolou, ve které je provedeno shrnutí projektu, doplněného o návrhy na zlepšení, které mohou pomoci zlepšit daňovou gramotnost a vnímání daní podnikatelů.

CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE

Hlavním cílem výzkumu je zhodnocení vnímání daní a daňové gramotnosti osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) v okrese Opava. Dílčími cíli je zjistit, zda se vnímání daní liší v závislosti na úrovni daňové gramotnosti a jaké socioekonomické faktory daňovou gramotnost ovlivňují.

V teoretické části je pomocí literární rešerše přiblížena daňová soustava České republiky, včetně daňových příjmů, jejich rozdělení do veřejných rozpočtů a také daňové kvóty, která vyjadřuje míru daňového zatížení obyvatel. Dále se teoretická část zaměřuje na osoby samostatně výdělečně činné, přičemž jsou metodou abstrakce rozebrány nejdůležitější daňové povinnosti, kterým podnikatelé podléhají. V závěru teoretické části je provedena literární rešerše odborných výzkumů, které se zabývají daňovou gramotností a vnímáním daní v zahraničí.

V praktické části jsou nejprve přiblíženy cíle výzkumného projektu, na základě kterých jsou formulovány dvě hlavní výzkumné otázky:

- Výzkumná otázka č. 1: Jaké je vnímání daní a daňová gramotnost osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava?
- Výzkumná otázka č. 2: Jaké faktory ovlivňují vnímání daní a daňovou gramotnost podnikatelů?

K ověření výzkumných otázek je stanoveno šest hypotéz:

- Hypotéza č. 1: Podnikatelé s vysokoškolským vzděláním vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s nižším dosaženým vzděláním.
- Hypotéza č. 2: Podnikatelé s praxí 16 a více let mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s praxí kratší než 16 let.
- Hypotéza č. 3: Podnikatelé, kteří si zpracovávají daňové přiznání sami, vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří využívají služeb účetního nebo daňového poradce.
- Hypotéza č. 4: Podnikatelé, kteří vnímají daňový systém jako příliš složitý, mají nižší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří jej považují za mírně složitý nebo velmi jednoduchý.

- Hypotéza č. 5: Podnikatelé, kteří vnímají daňovou zátěž jako nízkou nebo průměrnou, mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří ji vnímají jako příliš vysokou.
- Hypotéza č. 6: Podnikatelé do věku 40 let včetně dosahují nižší daňové gramotnosti než podnikatelé starší 40 let.

Výzkum je proveden pomocí kvantitativní metody dotazování, konkrétně prostřednictvím dotazníkového šetření. Základní soubor výzkumu tvoří osoby samostatně výdělečně činné působící v okrese Opava. Výběrový soubor je stanoven pomocí stratifikovaného výběru, kdy je populace rozdělena podle jednotlivých obcí v okrese Opava do podskupin (strat). Z každé obce jsou poté podnikatelé vybíráni náhodně. Tento postup umožňuje zajistit reprezentativní zastoupení podnikatelů v rámci celého okresu.

Minimální velikost výzkumného vzorku je stanovena podle následujícího vzorce uvedeného v publikaci od Ahmad a Halim (2017):

$$n = \left(\frac{Z \times \sigma}{E} \right)^2 = \left(\frac{1,96 \times 3}{0,50} \right)^2 = 139 \quad (1)$$

kde:

n = požadovaná velikost výběrového souboru, Z = kritická hodnota odpovídající zvolené hladině spolehlivosti ($\alpha = 0,05$), σ = směrodatná odchylka, E = maximální tolerovaná chyba.

Dotazníky jsou distribuovány e-mailovou komunikací, přičemž kontaktní údaje jsou získány z veřejně dostupných podnikatelských rejstříků – mapy.cz a zivefirmy.cz. Dotazník obsahuje celkem 17 otázek, z nichž 16 je uzavřených a 1 otázka umožňuje výběr více odpovědí s možností přidání vlastní odpovědi. Uzavřené otázky zahrnují 10 otázek zaměřených na daňovou gramotnost, 2 na vnímání daní a 4 na socioekonomické faktory. Otevřená otázka se zaměřuje na návrhy podnikatelů týkající se změn v daňovém systému. Šetření probíhalo zcela anonymně v období od 19. listopadu 2024 do 23. ledna 2025.

Získaná data jsou vyhodnocena pomocí absolutních a relativních četností. Za každou správnou odpověď v oblasti daňové gramotnosti obdrží respondent 1 bod. Maximální možný počet bodů, který může respondent získat, je 10. Podle počtu získaných bodů jsou respondenti rozděleni do čtyř úrovní daňové gramotnosti na nízkou, základní, střední a vysokou úroveň daňové gramotnosti. Pro kategorizaci respondentů podle úrovně daňové gramotnosti je použita metoda kvartilového rozdělení, která umožňuje rovnoměrnější

klasifikaci dat. Metoda je vybrána s ohledem na výsledky Shapiro-Wilkova testu normality ($p < 0,001$), který potvrdil, že data nejsou normálně rozdělena (Budíková et al., 2010).

V další části výzkumu je provedeno vyhodnocení hypotéz ve statistickém programu JASP. Hypotézy jsou testovány pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti, doplněného o Cramérovo V. Pro použití chí-kvadrát testu nezávislosti je nutné splnit dva základní předpoklady. Prvním z nich je, že každý respondent je v rámci jedné proměnné zařazen pouze do jedné kategorie. Druhým předpokladem je, že nejméně 80 % očekávaných četností musí být větší než 5 a žádná z hodnot by neměla být menší než 1. Pokud tento předpoklad není splněn, je nutné sloučit některé kategorie (Tahal, 2022).

Tahal (2022) dále uvádí, že pokud p-hodnota dosáhne hladiny významnosti $\alpha = 0,05$ nebo nižší, nulová hypotéza je zamítnuta a lze konstatovat, že mezi proměnnými existuje statisticky významná závislost. Znamená to tedy, že existuje menší než 5% pravděpodobnost, že bude alternativní hypotéza přijata chybně. Naopak, pokud je p-hodnota vyšší než 0,05, nulová hypotéza se nezamítá, což znamená, že s 95% pravděpodobností nebyla prokázána statisticky významná závislost mezi testovanými proměnnými.

Hodnota Cramérova V vyjadřuje sílu vztahu mezi proměnnými a nabývá hodnot v intervalu od 0 do 1, přičemž čím více se hodnota blíží 1, tím větší závislost mezi proměnnými existuje (Budíková et al., 2010). Budíková et al. také uvádějí následující interpretaci síly závislosti:

- 0 až 0,1: zanedbatelná závislost,
- nad 0,1 do 0,3: slabá závislost,
- nad 0,3 do 0,7: střední závislost
- nad 0,7 do 1: silná závislost.

V závěru výzkumného projektu je provedeno shrnutí výzkumu a jsou zpracovány návrhy pro zlepšení úrovně daňové gramotnosti a vnímání daní.

I   TEORETICKÁ ČÁST

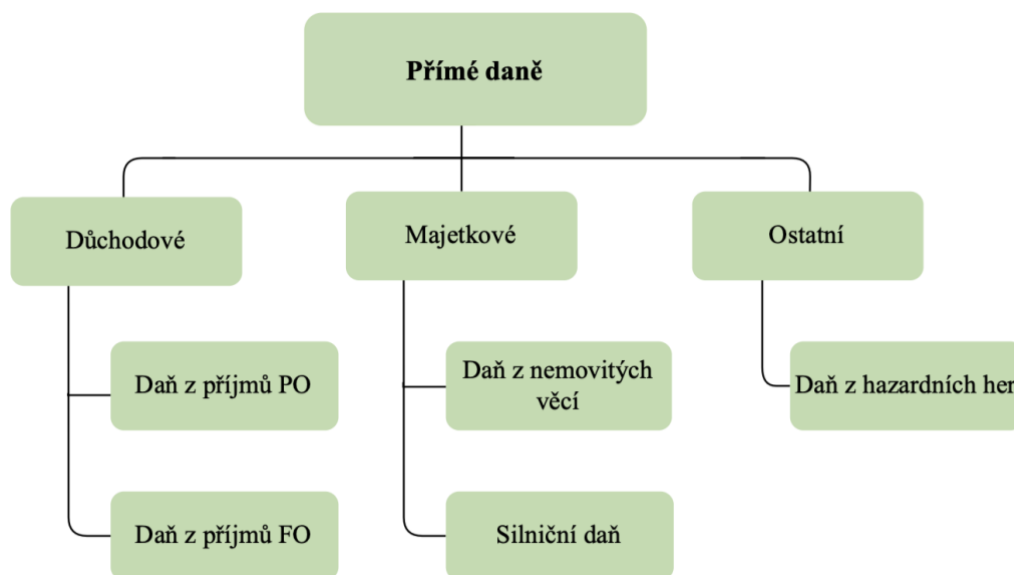
1 DAŇOVÁ SOUSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY

První kapitola diplomové práce se zabývá daňovým systémem České republiky. Součástí kapitoly je popis daňových příjmů, rozpočtového určení daní a daňové kvóty.

Klímešová (2018) daňovou soustavu popisuje jako souhrn všech daní, které jsou v daném státě zavedeny. Daňová soustava zajišťuje naplňování různých funkcí daní, přičemž každá daň v ní hraje odlišnou roli a přispívá ke splnění požadavků kladených na celý daňový systém. Daňová soustava České republiky se skládá z přímých a nepřímých daní (Krajňák, 2022).

1.1 Přímé daně

Podle Kubátové (2018) přímé daně představují povinné platby, které poplatník hradí ze svého příjmu bez možnosti přenesení na jinou osobu. Krajňák (2022) dodává, že přímé daně se stanovují na základě příjmů nebo majetku poplatníka, což vede k jejich rozdělení na daně důchodové a majetkové. Mezi důchodové daně se řadí daň z příjmů právnických osob a daň z příjmů fyzických osob. Majetkové daně zahrnují daň silniční a daň z nemovitých věcí. V minulosti byla v České republice vybírána také daň dědická, daň darovací a daň z převodu nemovitostí, avšak tyto daně již byly zrušeny (Kubátová, 2018; Krajňák, 2022).

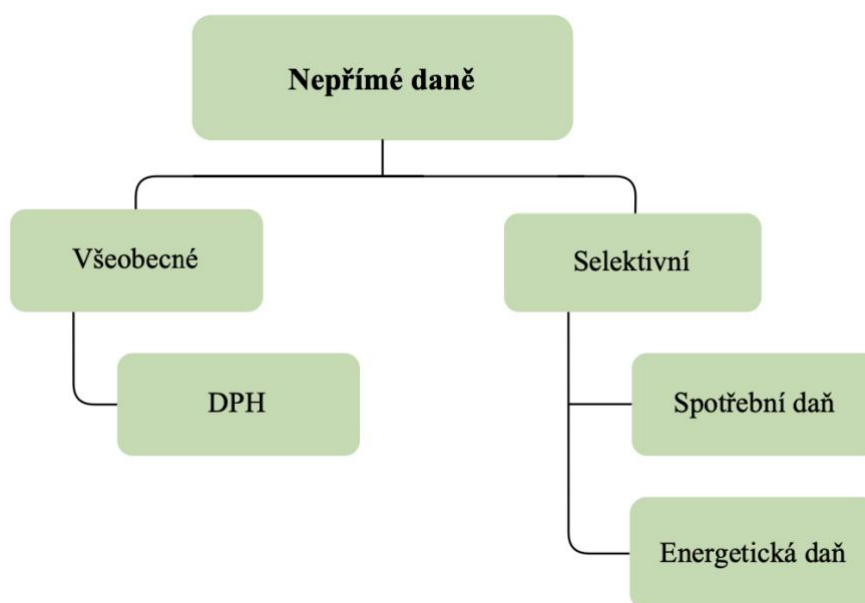
Obrázek 1 Přímé daně

(zdroj: vlastní zpracování dle Krajňák, 2022)

1.2 Nepřímé daně

Nepřímé daně se vyznačují přenesením daňové zátěže na jiný subjekt prostřednictvím navýšení cen zboží a služeb. Subjekt, který daň odvádí, ji nehradí ze svých vlastních prostředků, ale přenáší tuto zátěž na jiný subjekt. Konečná daňová zátěž tak dopadá na konečného spotřebitele. Proto je důležité rozlišovat pojmy poplatník a plátcе daně. Poplatníkem daně se rozumí osoba, která daň hradí prostřednictvím nákupu, zatímco plátcе daně je subjekt, který vybranou daň odvádí do státního rozpočtu (Krajňák, 2022).

Nepřímé daně se dělí na všeobecné a selektivní. Mezi všeobecné daně patří daň z přidané hodnoty (DPH), která se vztahuje na většinu zboží a služeb. Selektivní nepřímé daně zahrnují především spotřební daně, které se zaměřují na specifické druhy zboží a daně energetické, které jsou vybírány z energetických produktů a elektřiny (Kubátová, 2018; Krajňák, 2022).

Obrázek 2 Nepřímé daně

(zdroj: vlastní zpracování dle Krajňák, 2022)

Vzhledem k zaměření diplomové práce se následující odstavce soustředí výhradně na daně relevantní pro podnikatele. Daňová soustava České republiky zahrnuje širokou škálu daní, avšak ne všechny mají přímý dopad na podnikatelské subjekty. V oblasti přímých daní se podnikatelé setkávají především s daní z příjmů fyzických osob. V případě, že se podnikatel rozhodne podnikat prostřednictvím právnické osoby, vztahuje se na něj také daň z příjmů právnických osob. Kromě daní z příjmů se podnikatelé mohou setkat také s majetkovými

daněmi, které souvisejí s vlastnictvím nemovitostí nebo provozováním motorových vozidel pro podnikatelské účely. V oblasti nepřímých daní je pro podnikatele klíčová daň z přidané hodnoty, jelikož pro mnohé z nich představuje významnou část daňových povinností.

Daň z příjmu fyzických osob

Daň z příjmu fyzických osob je vymezena v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (ZDP), v němž je stanoveno, že za příjem se považuje jak peněžní, tak nepeněžní plnění, včetně směny. Daň z příjmu fyzických osob se vztahuje na příjmy ze závislé činnosti, ze samostatné činnosti, z kapitálového majetku, z nájmu a na ostatní příjmy (Marková, 2025).

Daň z příjmu právnických osob

Daň z příjmů právnických osob je zakotvena v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a vztahuje se na veškeré příjmy právnických osob, jako jsou korporace, fundace a ústavy. Předmětem daně jsou příjmy ze všech činností a z nakládání s veškerým majetkem. Daňová povinnost se vztahuje jak na subjekty se sídlem v České republice (ČR), tak na zahraniční právnické osoby s příjmy plynoucími z území ČR (Finanční správa, [2024]).

Daň z nemovitých věcí

Daň z nemovitých věcí je upravena zákonem č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí. Daň se skládá z daně z pozemků a daně ze staveb a jednotek. Daň z pozemků se vztahuje na pozemky evidované v katastru nemovitostí na území České republiky, přičemž výše daně se stanovuje na základě stavu nemovité věci k 1. lednu příslušného roku (Vančurová a Zídková, 2022).

Silniční daň

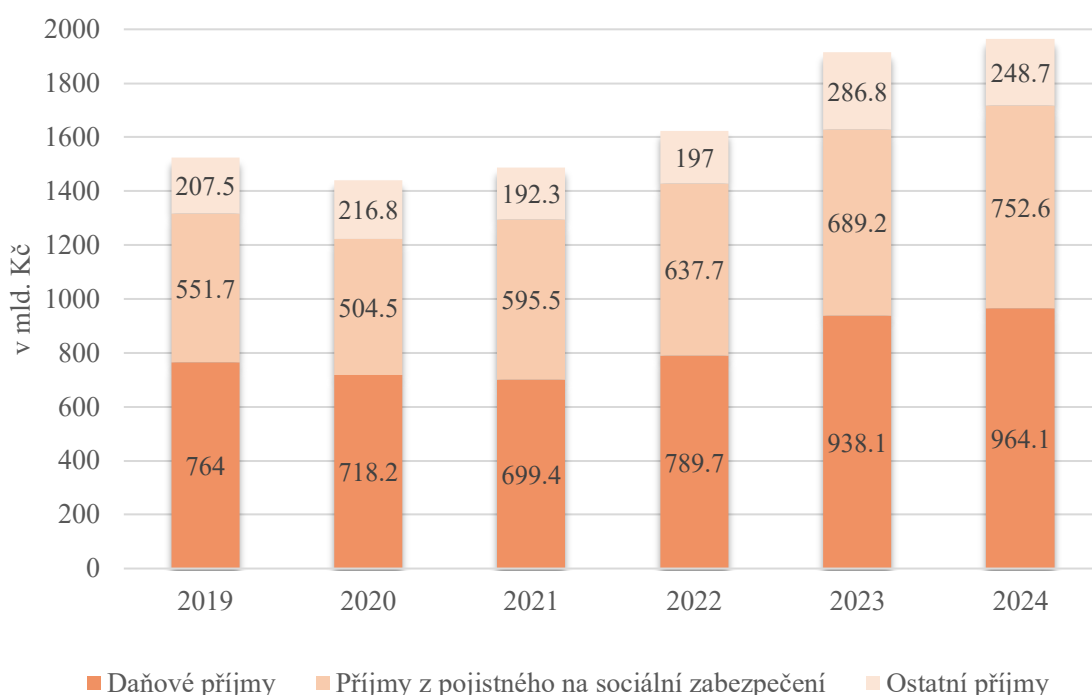
Silniční daň je vymezena v zákoně č. 16/1993 Sb., o dani silniční a vztahuje se na vybraná motorová vozidla registrovaná v České republice. Rozhodujícím faktorem pro vznik daňové povinnosti je kategorie vozidla. Daňová povinnost se vztahuje pouze na vozidla kategorie N₂ a N₃ (nákladní automobily) a jejich přípojná vozidla kategorie O3 a O4 s maximální hmotností nad 3,5 tuny (Marková, 2025; Vančurová a Zídková, 2022).

Daň z přidané hodnoty

Daň z přidané hodnoty představuje nepřímou daň, která je odváděna a hrazena v souvislosti s nákupem zboží nebo služeb (Oats, 2021). V České republice je upravena zákonem č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, přičemž právní úprava je výrazně harmonizovaná s legislativou Evropské unie (Krajňák, 2022).

1.3 Daňové příjmy státního rozpočtu

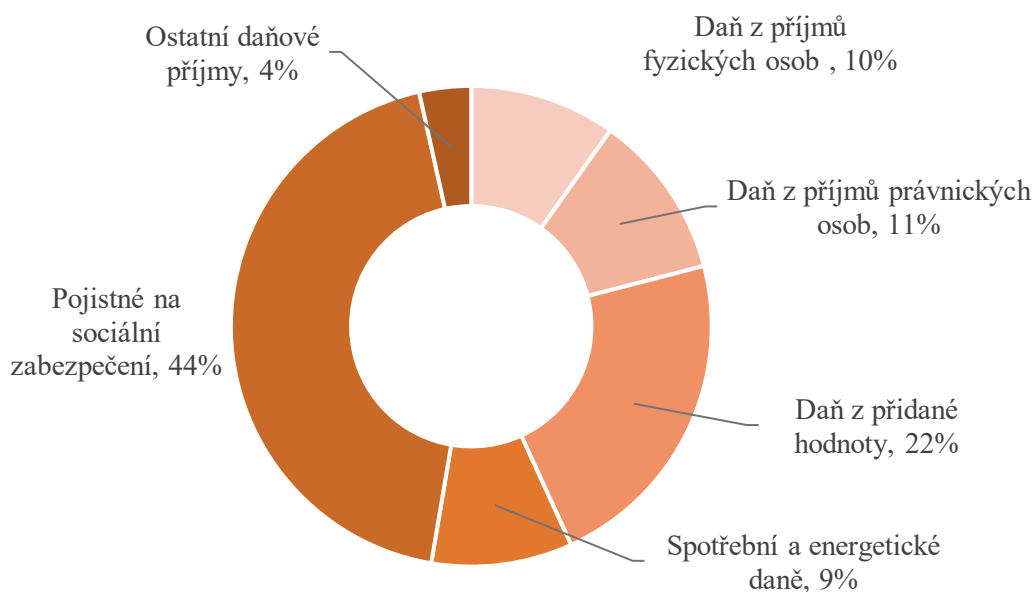
Daňové příjmy spolu s příjmy z pojistného na sociální zabezpečení představují nejvýznamnější složky celkových příjmů státního rozpočtu. Ministerstvo financí ČR (2024a) uvádí, že struktura příjmů státního rozpočtu vykazovala v období 2019 až 2024 převážně rostoucí trend (obrázek č. 3). Výjimku tvořily roky 2020 a 2021, kdy došlo k poklesu příjmů v důsledku ekonomických dopadů pandemie covid-19. V roce 2022 došlo k opětovnému růstu příjmů státního rozpočtu. Podle Ministerstva financí ČR (2024a) byl příčinou nejen růst ekonomiky, ale také vyšší inflace.

Obrázek 3 Struktura příjmů státního rozpočtu v letech 2019-2024

(zdroj: vlastní zpracování dle Ministerstvo financí ČR, 2024a a 2025)

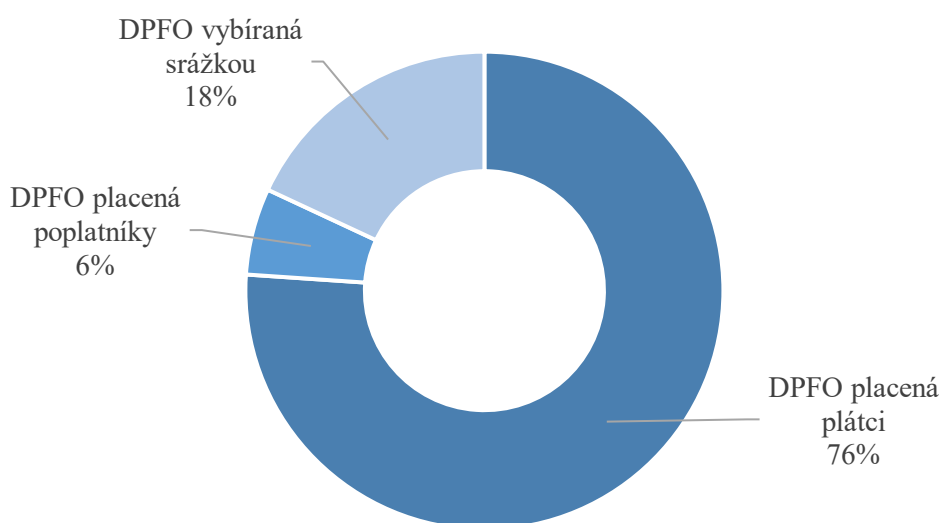
V následujícím grafu na obrázku č. 4 je znázorněna struktura daňových příjmů státního rozpočtu v roce 2024. Z grafu je patrné, že největší podíl na daňových příjmech představuje pojistné na sociální zabezpečení. Druhou nejvýznamnější položkou je daň z přidané hodnoty, která tvoří 22 % daňových příjmů. Daň z příjmů fyzických osob se na celkových příjmech podílí ve výši 10 % (Ministerstvo financí ČR, 2024a).

Obrázek 4 Struktura daňových příjmů státního rozpočtu v roce 2024

(zdroj: vlastní zpracování dle Ministerstvo financí ČR, 2025)

Při zaměření na daň z příjmů fyzických osob (DPFO) lze na obrázku č. 5 vidět, že největší část této daně v roce 2024 tvoří DPFO placená plátcí (76 %), tedy daň odváděná zaměstnavateli za své zaměstnance. Naproti tomu daň z příjmů fyzických osob placená poplatníky zahrnuje daň vybíranou na základě daňových přiznání a jedná se tak primárně o daň z jiné než závislé činnosti. DPFO vybíraná srážkou obsahuje například daň z úroků a dividend (Ministerstvo financí ČR, 2024a).

Obrázek 5 Struktura příjmů daně z příjmů fyzických osob v roce 2024

(zdroj: vlastní zpracování dle Ministerstvo financí ČR, 2025)

1.4 Rozpočtové určení daní

Lajtkepová (2021) uvádí, že rozpočtové určení daní stanovuje, do kterého rozpočtu plyne výnos jednotlivých daní, případně jakým způsobem se tento výnos přerozděluje. V České republice je rozpočtové určení daní legislativně upraveno zákonem č. 243/2000 Sb., který stanovuje pravidla přidělování daňových výnosů (Lajtkepová, 2021).

V tabulce č. 1 je uvedeno rozpočtové určení daní pro rok 2025. Největší podíl daňových výnosů připadá státnímu rozpočtu. Druhá největší část plyne do rozpočtů obcí, zatímco krajům směřuje pouze malá část celkových výnosů. Výjimku tvoří silniční daň, jejíž výnos plyne do státního rozpočtu, a daň z nemovitých věcí, která je příjmem rozpočtů obcí, na jejichž území se dané nemovitosti nacházejí.

Tabulka 1 Rozpočtové určení daní v roce 2025

Daňový příjem	Obce	Kraje	Státní rozpočet
DPFO vybíraná srážkou*	24,16 %	9,45 %	66,39 %
DPFO ze samostatné výdělečné činnosti	24,16 %	9,45 %	66,39 %
DPFO ze závislé činnosti	24,16 % + 1,5 %	9,45 %	64,89 %
DPPO včetně daně vybírané srážkou*	24,16 %	9,45 %	66,39 %
DPPO placené obcemi a kraji	100 %	100 %	—
Daň z přidané hodnoty	24,16 %	9,45 %	66,39 %
Daň silniční	—	—	100 %
Daň z nemovitých věcí	100 %	—	—

* dle zvláštní sazby daně

(zdroj: vlastní zpracování dle Finanční správa, 2025a)

1.5 Daňová kvóta

Daňová kvóta slouží jako ukazatel daňového zatížení, který vyjadřuje podíl daňových příjmů na hrubém domácím produktu (HDP). Lajtkepová (2021) daňovou kvótu popisuje jako nástroj k hodnocení vývoje daňového zatížení v čase a také jako nástroj k mezinárodnímu srovnání daňových systémů jednotlivých zemí. Rozlišují se dva základní typy daňové kvóty – jednoduchá a složená. Podle Ministerstva financí ČR (2024a) jednoduchá daňová kvóta vyjadřuje podíl daňových příjmů veřejných rozpočtů na nominálním HDP. Naproti tomu složená daňová kvóta poskytuje komplexnější pohled na daňové zatížení, neboť kromě daňových příjmů zahrnuje také příjmy z povinného pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění.

2 ZDANĚNÍ OSOB SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÝCH

Druhá kapitola diplomové práce se zaměřuje na hlavní daňové povinnosti osob samostatně výdělečně činných, včetně možnosti optimalizace daňové povinnosti v rámci daně z příjmů fyzických osob.

Podle § 420 občanského zákoníku je podnikatelem osoba, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost na vlastní účet a odpovědnost. Samostatná výdělečná činnost musí být vykonávána za účelem dosahování zisku živnostenským nebo obdobným způsobem, přičemž podnikatel musí činnost vykonávat se záměrem činit tak soustavně (Macháček, 2021). Z pohledu zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, je osobou samostatně výdělečně činnou fyzická osoba, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost nebo na této činnosti spolupracuje podle §13 ZDP. Podmínkou pro výkon samostatné výdělečné činnosti je dosažení věku 15 let a ukončení povinné školní docházky (Česko, 1995).

Aby mohla osoba samostatně výdělečně činná vykonávat samostatnou výdělečnou činnost, je po získání podnikatelského oprávnění povinna registrovat se k sociálnímu zabezpečení a k veřejnému zdravotnímu pojištění. Díky změnám zavedeným konsolidačním balíčkem již OSVČ nemusí podávat registraci k dani z příjmů (Finanční správa, 2023a; Vančurová a Zídková, 2022).

2.1 Daň z příjmu fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob představuje jednu z hlavních daňových povinností podnikatelů, která je upravena v již zmíněném zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Podnikatelé mají možnost volby mezi několika způsoby stanovení základu daně. Výše daňové povinnosti je ovlivněna nejen dosaženými příjmy, ale také možnostmi uplatnění výdajů, odpočtů a slev na dani. Následující podkapitola se proto podrobněji zaměřuje na jednotlivé aspekty zdanění podnikatelských příjmů.

2.1.1 Základ daně

Stanovení základu daně je klíčovým krokem při výpočtu daňové povinnosti podnikatelů. U příjmů ze samostatné činnosti se základ daně stanoví jako rozdíl mezi celkovými příjmy a výdaji, které byly vynaloženy na dosažení, zajištění a udržení příjmů. V případě, že poplatník v daném období získá více druhů příjmů, základ daně se vypočítá součtem jednotlivých dílčích základů daně, které jsou stanoveny podle jednotlivých paragrafů § 6 až 10 (Klimešová, 2018).

Daňově uznatelné výdaje

Výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů mohou být uplatněny buď ve formě skutečně vynaložených výdajů nebo výdajů stanovených procentem z příjmů. V případě uplatnění skutečných výdajů je nezbytné rozlišit, které výdaje lze zařadit mezi daňově uznatelné a které nikoliv. Klimešová (2018) uvádí, že aby byl výdaj uznán jako daňově uznatelný, musí splnit následující podmínky:

- Podnikatel musí být schopen doložit, že daný výdaj byl skutečně vynaložen.
- Výdaj musí být vynaložen za účelem dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Výdaje nesouvisející s podnikáním nelze do daňově uznatelných nákladů zahrnout.
- Podnikatel je povinen vést účetní nebo daňovou evidenci, která umožní doložit výdaje v souladu s platnými předpisy.
- Výdaj nesmí být zákonem o daních z příjmů výslovně vyloučen z daňové uznatelnosti.

2.1.2 Způsoby zdanění příjmů ze samostatné činnosti

Jak již bylo uvedeno, podnikatelé mohou pro výpočet základu daně využít skutečné výdaje evidované pomocí daňové evidence nebo účetnictví, případně zvolit výdaje vypočtené procentem z příjmů. Kromě toho mohou pro zdanění svých příjmů využít také paušální režim. Jednotlivé způsoby mají odlišný dopad na daňovou povinnost, přičemž při výběru je důležité zvážit také administrativní náročnost.

Daňová evidence

Daňová evidence slouží k určení základu daně na základě skutečně vynaložených výdajů a její vedení je upraveno v § 7b odst. 1 ZDP. Ze zákona musí obsahovat dvě základní složky, a to údaje o příjmech a výdajích a údaje o majetku a závazcích (Vychopeň, 2020).

Drábková (2021) dodává, že daňovou evidenci je nezbytné vést tak, aby z ní bylo možné určit a doložit správnou výši dílčího základu daně ze samostatné činnosti podle § 7 zákona o daních z příjmů. Základ daně se v případě daňové evidence vypočítá jako rozdíl mezi zdanitelnými příjmy a odčitatelnými výdaji. Příjmy představují finanční prostředky přijaté do pokladny nebo na bankovní účet a výdaje odpovídají úbytku peněžních prostředků

z pokladny nebo bankovního účtu. Při vedení daňové evidence se transakce zaznamenávají v okamžiku skutečného pohybu peněžních prostředků (Drábková, 2021).

Součástí evidence by měly být relevantní doklady, zejména vystavené a přijaté faktury, záznamy o bezhotovostních i hotovostních platbách a další dokumenty, jako například smlouvy a dohody (Vychopeň, 2020).

Účetnictví

Ve srovnání s daňovou evidencí představuje účetnictví komplexnější systém zachycování hospodářských operací v podniku. Účetní jednotky provádějí podvojný účetní zápisy v souladu s účetními metodami a platnými právními předpisy, přičemž transakce jsou zaúčtovány do období, s nímž časově i věcně souvisejí (Drábková, 2021). Vzhledem k administrativní a odborné náročnosti vedení účetnictví mohou podnikatelé využít služeb účetního, což pomůže zajistit správné zaúčtování operací v souladu s platnými předpisy.

Podle zákona o účetnictví je vedení účetnictví povinné pro všechny subjekty zapsané v obchodním rejstříku, což se primárně týká právnických osob. Povinnost se však vztahuje i na osoby samostatně výdělečně činné v případě, že jejich roční obrat přesáhne 25 milionů korun (Drábková, 2021). Povinnost vedení účetnictví vzniká rovněž v případech:

- stanoví-li tak zvláštní právní předpisy,
- je-li podnikatel společníkem ve společnosti, kde alespoň jeden ze společníků vede účetnictví,
- rozhodne-li se podnikatel vést účetnictví dobrovolně.

Základ daně je při vedení účetnictví stanoven na základě výsledku hospodaření, který představuje rozdíl mezi výnosy a náklady. Výsledek je následně upraven o položky snižující a zvyšující základ daně podle ZDP. Výnosy představují uskutečněné výkony vyjádřené v peněžních jednotkách, přičemž rozhodujícím faktorem není okamžik úhrady, ale moment realizace výkonu. Náklady zahrnují spotřebu materiálů, nákup služeb či odměny pracovníkům podniku, kdy i zde je rozhodující okamžik vynaložení nákladů, nikoli jejich úhrada (Drábková, 2021).

Výdaje stanovené procentem z příjmů

Podnikatelé, kteří se rozhodnou uplatnit paušální výdaje, mají povinnost vést záznamy o svých příjmech a evidenci pohledávek souvisejících s podnikatelskou činností. Paušální výdaje se stanovují procentem z dosažených příjmů a jejich maximální výše je zákonem

omezena. Pro příjmy ze samostatné činnosti podle § 7 ZDP je stanovena následující výše paušálních výdajů:

- 80 % z příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a z příjmů z řemeslných živností, nejvýše 1 600 000 Kč,
- 60 % z příjmů z podnikání na základě živnostenského oprávnění, nejvýše 1 200 000 Kč,
- 30 % z příjmů z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku; nejvýše 600 000 Kč,
- 40 % z ostatních příjmů ze samostatné činnosti, s výjimkou příjmů společníků veřejných obchodních společností a komplementářů komanditních společností, nejvýše 800 000 Kč (Marková, 2025).

Paušální výdaje umožňují podnikatelům snížit administrativní náročnost spojenou s vedením daňové evidence nebo účetnictví, jelikož zahrnují veškeré výdaje související s podnikatelskou činností bez nutnosti jejich prokazování.

Přechod na paušální výdaje z pohledu daně z příjmu

Při přechodu z prokazatelných výdajů na paušální výdaje je nutné upravit základ daně za předchozí zdaňovací období v souladu s § 23 odst. 8 písm. b) ZDP. Podle Macháčka (2019) se úprava liší v závislosti na tom, zda poplatník vede účetnictví nebo daňovou evidenci.

Pokud poplatník vede daňovou evidenci, úprava základu daně zahrnuje:

- Zvýšení základu daně o hodnotu pohledávek, které by při úhradě byly zdanitelným příjmem, dále o nespotřebované zásoby a zůstatky vytvořených rezerv.
- Snížení základu daně o hodnotu závazků, jejichž úhrada by představovala daňově uznatelný výdaj.
- Úplata z finančního leasingu se zahrnuje v poměrné výši dle sjednané doby (Macháček, 2019).

Macháček (2019) dále uvádí, že přechod na paušální výdaje je nevýhodný zejména v případech, kdy poplatník eviduje dlouhodobé pohledávky, které nemusí být v budoucnu uhrazeny.

Přechod na paušální výdaje z pohledu pojistného

Změna způsobu uplatňování výdajů má přímý dopad na výpočet pojistného na sociální zabezpečení, jelikož ovlivňuje výši daňového základu. Pro účely pojistného **na sociální zabezpečení** se daňovým základem rozumí základ daně nebo dílčí základ daně stanovený podle § 7 ZDP, přičemž zahrnuje i úpravy provedené podle § 5 a § 23 ZDP. Z toho vyplývá, že pokud dojde ke zvýšení daňového základu v důsledku přechodu mezi režimy výdajů, projeví se tato změna i ve výpočtu sociálního zabezpečení. OSVČ je proto povinna podat opravný přehled příjmů a výdajů za předchozí rok na příslušnou správu sociálního zabezpečení a doplatit odpovídající částku pojistného (Macháček, 2019).

Na rozdíl od sociálního zabezpečení nemá úprava daňového základu vliv na výpočet pojistného na **veřejné zdravotní pojištění**. Vyměřovacím základem se pro výpočet pojistného na zdravotní pojištění rozumí polovina příjmů ze samostatné činnosti po odpočtu výdajů a OSVČ tak není povinna provádět dodatečné úpravy v souvislosti s přechodem na jiný typ výdajů (Macháček, 2019).

Paušální režim daně

Poslední možným způsobem zdanění příjmů je paušální režim. Podle Hnátky (2024) institut paušální daně umožňuje podnikatelům zjednodušení administrativních povinností ve formě pravidelné měsíční platby, která zahrnuje daň z příjmů fyzických osob, sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Přesto je však poplatník povinen vést evidenci příjmů ze samostatné činnosti, aby mohl prokázat výši rozhodných příjmů odpovídajících jím zvolenému pásmu paušální daně (Finanční správa, 2023b).

Poplatníkem v paušálním režimu se může stát podnikatel jehož roční příjmy nepřesahují 2 miliony Kč, není plátcem DPH a nevztahuje se na něho registrační povinnost k této dani s výjimkou registrační povinnosti identifikované osoby. Dále nemá příjmy ze závislé činnosti podléhající zálohové dani a příjmy z kapitálového majetku, nájmu a ostatních příjmů nepřesahují 50 000 Kč za rok. Podnikatel také nesmí být společníkem veřejné obchodní společnosti ani komplementářem komanditní společnosti a také nesmí být dlužníkem vůči němuž bylo zahájeno insolvenční řízení (Hnátek, 2024).

Režim paušální daně je rozdělen do 3 pásem podle výše rozhodných příjmů. U příjmů nad 1 mil. Kč se dále zohledňuje, zda lze na tyto příjmy uplatnit paušální výdaje viz následující tabulka č. 2. Rozhodným příjmem se rozumí příjem dosažený ze samostatné výdělečné činnosti v předchozím zdaňovacím období (Hnátek, 2024).

Tabulka 2 Pásma paušální daně od roku 2023

Podmínky pro I. pásmo paušální daně	Roční příjem
Bez ohledu na typ příjmu	do 1 mil Kč
Výdajový paušál 60 % nebo 80 % lze uplatnit alespoň na 75 % příjmů	do 1,5 mil Kč
Výdajový paušál 80 % lze uplatnit alespoň na 75 % příjmů	do 2 mil Kč
Podmínky pro II. pásmo paušální daně	
Bez ohledu na typ příjmu	do 1,5 mil Kč
Výdajový paušál 60 % nebo 80 % lze uplatnit alespoň na 75 % příjmů	do 2 mil Kč
Podmínky pro III. pásmo paušální daně	
Bez ohledu na typ příjmu	do 2 mil Kč

(zdroj: vlastní zpracování dle Marková, 2025)

Pro vstup do paušálního režimu je poplatník povinen podat správci daně oznámení o vstupu do paušálního režimu, ve kterém si zvolí pásmo paušální daně. Oznámení musí být podáno nejpozději do 10. dne po skončení zdaňovacího období anebo nejpozději v den zahájení podnikání (Jake&James, 2025). Pro rok 2025 je stanovena následující výše paušální daně uvedena v tabulce č. 3.

Tabulka 3 Výše paušální daně v roce 2025

v Kč	I. pásmo	II. pásmo	III. pásmo
Daň	100	4 963	9 320
Sociální zabezpečení	5 473	8 191	12 527
Zdravotní pojištění	3 143	3 591	5 292
Paušální daň celkem	8 716	16 745	27 139

(zdroj: vlastní zpracování dle Jake&James, 2025)

2.1.3 Optimalizace a výpočet daňové povinnosti

Po stanovení základu daně mohou podnikatelé využít různé metody optimalizace daňové povinnosti. Podle Klimešové (2018) optimalizace daňové povinnosti představuje legální

postupy a strategie, jak efektivně snížit celkovou daňovou zátěž. Základem pro úspěšnou optimalizaci je znalost daňových předpisů, zejména v oblasti uplatňování nezdánitelných částí základu daně, odčitatelných položek a slev na dani (Klimešová, 2018). Jednotlivé možnosti optimalizace a výpočet daňové povinnosti jsou rozebrány níže.

Daňové odpisy

V rámci daňové optimalizace mohou podnikatelé efektivně využívat odpisování hmotného majetku. Podnikatelé si mohou zvolit mezi rovnoměrným a zrychleným způsobem odpisování. Zrychlené odpisy umožňují v prvních letech užívání majetku uplatnit vyšší odpisy, což vede ke snížení základu daně v těchto obdobích. Macháček (2024) popisuje, že tento přístup je výhodný zejména pro podnikatele s vysokým daňovým základem, kteří chtějí minimalizovat svou daňovou povinnost v krátkodobém horizontu.

Naopak, pokud podnikatel vykazuje nižší základ daně nebo plánuje využít daňové slevy a odpočty, může být efektivnější odpisy dočasně přerušit. Zákon o daních z příjmů umožňuje přerušení daňového odpisování, což znamená, že podnikatel nemusí v daném zdaňovacím období odpisy uplatnit a může je přesunout do dalších zdaňovacích období. Tímto způsobem lze lépe rozložit daňovou zátěž a maximalizovat využití daňových úlev (Macháček, 2024).

Daňová ztráta

Daňová ztráta představuje jednu z odčitatelných položek, které lze uplatnit ke snížení základu daně, přičemž její úprava je zakotvena v § 34 ZDP. Kromě daňové ztráty mohou podnikatelé využít také další odčitatelné položky, jako je odpočet na podporu výzkumu a vývoje a odpočet na podporu odborného vzdělávání (Marková, 2025).

Daňová ztráta vzniká v situaci, kdy výdaje poplatníka převyšují jeho příjmy ze samostatné činnosti podle § 7 zákona o daních z příjmů. Podnikatel má možnost odečíst daňovou ztrátu od jednotlivých dílčích základů vymezených § 7 až § 10 ZDP. Pokud poplatník neuplatní daňovou ztrátu v roce, ve kterém vznikla, má možnost ji uplatnit v následujících pěti zdaňovacích obdobích. Zákon také umožňuje zpětné uplatnění ztráty za předchozí dvě zdaňovací období, avšak maximálně do částky 30 000 000 Kč (Klimešová, 2018; Marková, 2025).

Spolupracující osoby

Podnikatelé mohou optimalizovat daňové zatížení také prostřednictvím spolupracujících osob, definovaných v § 13 ZDP. Na základě tohoto paragrafu zákon umožňuje rozdělení

příjmů a výdajů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů ze samostatné činnosti mezi spolupracující osoby, přičemž příjmy a výdaje musí být převedeny ve stejném poměru.

Spolupracujícím osobou může být:

- spolupracujícím manžel/ka,
- spolupracující osoba žijící s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti,
- člen rodiny zúčastněný na provozu rodinného závodu.

V případě rozdělení výhradně na spolupracujícího manžela/manželku je možné převést až 50 % příjmů a výdajů, avšak částka, o kterou příjmy převyšují výdaje nesmí být vyšší než 540 000 Kč za zdaňovací období a maximálně 45 000 Kč za každý započatý měsíc spolupráce. U ostatních spolupracujících osob lze převést maximálně 30 % příjmů a výdajů, přičemž částka, o kterou příjmy převyšují výdaje může činit maximálně 180 000 Kč za zdaňovací období, respektive 15 000 Kč měsíčně (Hnátek, 2024; Marková, 2025).

Příjmy a výdaje nemohou být rozděleny:

- na děti bez ukončené povinné školní docházky,
- na děti v kalendářních měsících, kdy je na ně uplatňováno daňové zvýhodnění,
- na manžela/manželku, pokud je na něj/ni uplatňována sleva na dani,
- na a od poplatníka, který zemřel,
- a na poplatníka, jenž využívá paušální daň.

Nezdanitelné části základu daně

Nezdanitelné části základu daně představují zákonem stanovené položky, které umožňují snížit základ daně o určité výdaje při splnění zákonných podmínek. Mezi nezdanitelné části základu daně patří:

- bezúplatná plnění,
- úroky z úvěrů na financování bytových potřeb,
- příspěvky placené na daňově podporované produkty na stáří,
- pojištění dlouhodobé péče.

Bezúplatná plnění lze od základu daně odečíst, pokud jsou poskytnuta na veřejně prospěšné účely, jako je podpora vědy, vzdělávání, výzkumu a vývoje a další. Celková

hodnota těchto plnění musí v daném zdaňovacím období přesáhnout 2 % základu daně nebo činit alespoň 1 000 Kč, přičemž maximální výše odpočtu pro rok 2025 činí 30 % ze základu daně (Finanční správa, 2025b; Marková, 2025). Mezi specifické formy bezúplatného plnění patří darování krve, které je oceněné částkou 3 000 Kč a odběr orgánu od žijícího dárce či odběr krvetvorných buněk, kde lze uplatit částku 20 000 Kč (Macháček, 2021; Marková, 2025).

Podle § 15 odst. 3 a 4 ZDP si fyzická osoba může od základu daně odečíst úroky zaplacené během zdaňovacího období z úvěrů ze stavebního spoření a hypotečních úvěrů, pokud byly použity k financování bytových potřeb. Maximální částka, kterou lze v rámci jedné hospodářící domácnosti odečíst, je pro rok 2024 stanovena na 150 000 Kč (Macháček, 2021; Marková, 2025).

K dalším nezdanitelným částem základu daně patří zaplacené příspěvky na spoření na stáří a pojištění dlouhodobé péče, díky čemuž si poplatníci mohou základ daně snížit až o 48 000 Kč za zdaňovací období. U penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření se státní podporou je možné odečíst pouze tu část měsíčního příspěvku přesahující hranici stanovenou pro nejvyšší statní příspěvek (Marková, 2025).

Sazba daně

Po snížení základu daně prostřednictvím odčitatelných položky, nezdanitelných částí základu daně nebo zapojením spolupracující osoby se daňová povinnost stanovuje vynásobením upraveného základu daně příslušnou sazbou daně. Podle § 16 zákona o daních z příjmů se daň vypočítává ze základu daně sníženého o uvedené položky, přičemž výsledný upravený základ daně se zaokrouhluje na celé stovky korun směrem dolů (Hnátek, 2024; Marková, 2025).

V České republice jsou pro fyzické osoby stanoveny dvě daňové sazby. Základní sazba ve výši 15 % se vztahuje na základ daně do výše 36násobku průměrné mzdy. Při překročení této hranice se na částku nad stanovený limit aplikuje progresivní sazba 23 % (Hnátek, 2024; Marková, 2025). Konkrétní částky pro rok 2025 jsou uvedeny v tabulce č. 4.

Tabulka 4 Sazby daně z příjmu fyzických osob v roce 2025

Základ daně v Kč		Sazba daně
Od	Do	
0	1 676 052	15 %
1 676 052	a více	23 %

(zdroj: vlastní zpracování dle Běhounek, 2024; Krajňák, 2022)

Přesto, že je daňový systém nastaven progresivně, v praxi dochází k situacím, kdy podnikatelé s vyššími příjmy čelí relativně nižší daňové zátěži než poplatníci s nižšími příjmy. Je to způsobeno širokou škálou daňových odpočtů a slev, které jsou často dostupné především poplatníkům s nadprůměrnými příjmy. Míru skutečného daňového zatížení vyjadřuje efektivní daňová sazba, která představuje poměr mezi odvedenou daní a celkovým základem daně. Výše efektivní sazby se odvíjí od využití daňových slev a odpočtů, které mohou reálnou daňovou povinnost významně snížit (Krajňák, 2020).

Slevy na dani

Po výpočtu daně z příjmů má fyzická osoba nárok na uplatnění slev na dani. Zaměstnanec může tyto slevy uplatňovat měsíčně, zatímco osoba samostatně výdělečně činná je uplatní až v ročním daňovém přiznání po uplynutí zdaňovacího období (Hnátek, 2024; Marková, 2025). Přehled jednotlivých slev a jejich výše je uvedena v tabulce č. 5.

Tabulka 5 Slevy na dani v roce 2025

Sleva na dani	Ročně v Kč
Poplatník	30 840
Manžel/ka	24 840
Invalidita I. a II. stupně	2 520
Invalidita III. stupně	5 040
Držitel průkazu ZTP/P	16 140

(zdroj: vlastní zpracování dle Marková, 2025)

Poplatníci mají možnost využít slevu na dani také za každého zaměstnance se zdravotním postižením ve výši 18 000 Kč a slevu ve výši 60 000 Kč za každého zaměstnance s těžším

zdravotním postižením. Tyto částky je potřeba upravit podle průměrného přepočteného počtu zaměstnanců (Dvořáková et al., 2019; Marková, 2025).

Daňové zvýhodnění

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě se uplatňuje jako sleva na dani podle zákona o daních z příjmů za příslušné zdaňovací období. Pokud částka vypočtené daně nedosahuje výše daňového zvýhodnění, vzniká rozdíl ve formě daňového bonusu. Tento bonus může poplatník uplatnit, pokud dosahuje výše alespoň 100 Kč. Další podmínkou pro uplatnění daňového bonusu je dosažení příjmu ze závislé nebo samostatné činnosti alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy (Dvořáková et al., 2019). Výše daňového zvýhodnění pro rok 2025 je uvedena v následující tabulce č. 6.

Tabulka 6 Daňové zvýhodnění v roce 2025

Roční výše daňového zvýhodnění v Kč	Základní	Dítě ZTP/P
na 1. dítě	15 204	30 408
na 2. dítě	22 320	44 640
na 3. a další dítě	27 840	55 680

(zdroj: vlastní zpracování dle Marková, 2025)

Daňové přiznání

V České republice se daň z příjmů fyzických osob odvádí prostřednictvím daňového přiznání (DP). Povinnost podat daňové přiznání mají fyzické osoby, jejichž roční příjmy přesáhly hranici 50 000 Kč. Daňové přiznání je však povinné i pro poplatníky s nižšími příjmy, pokud vykázali daňovou ztrátu (Marková, 2025).

Standardní lhůta pro podání daňového přiznání činí tři měsíce po skončení zdaňovacího období. V případě elektronického podání se tato lhůta prodlužuje na čtyři měsíce, avšak pouze v případě, že DP nebylo podáno v základním termínu. Pokud je poplatník povinen ověřit účetní závěrku auditorem, lhůta se automaticky prodlužuje na šest měsíců po skončení zdaňovacího období. Tato prodloužená lhůta platí také pro subjekty, u nichž je daňové přiznání podáno po základní lhůtě prostřednictvím daňového poradce (*Daňové přiznání k dani z příjmů fyzických osob*, 2023).

Před uplynutím lhůty pro podání řádného daňového přiznání může poplatník podat opravné přiznání, které nahrazuje původní podání. Pokud poplatník po uplynutí lhůty pro

podání přiznání zjistí, že výsledná daňová povinnost má být vyšší než uvedl v přiznání, je povinen podat dodatečné daňové přiznání (Vančurová a Zídková, 2022).

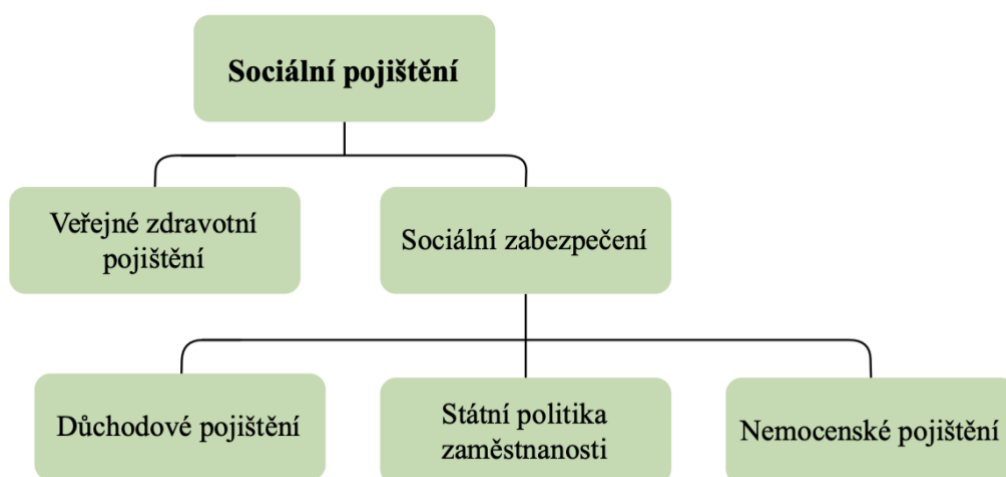
Zálohy na daň z příjmu fyzických osob

Na základě daňového přiznání si poplatník stanoví výši záloh na daň z příjmu fyzických osob, přičemž jejich výše a periodicita vychází z poslední známé daňové povinnosti (PZDP). Poplatníci, jejichž daňová povinnost nepřesáhla 30 000 Kč nejsou povinni zálohy hradit. V případě, že PZDP překročí hranici 30 000 Kč, avšak nepřesáhne 150 000 Kč, je poplatník povinen platit zálohy ve výši 40 % této částky, přičemž splatnost je stanovena dvakrát ročně – do 15. dne šestého a dvanáctého měsíce. U poplatníků, jejichž daňová povinnost přesáhne 150 000 Kč, se zálohy stanovují ve výši 25 % PZDP a hradí se čtvrtletně, vždy do 15. dne příslušného měsíce (Marková, 2025).

Pokud má poplatník příjmy ze závislé činnosti a jeho dílčí základ daně z těchto příjmů činí alespoň 50 % celkového základu daně, nevzniká mu povinnost hradit zálohy na daň z příjmů. V případě, že tento podíl činí více než 15 %, avšak nedosahuje 50 %, je povinen platit zálohy v poloviční výši (Vančurová a Zídková, 2022).

2.2 Sociální pojištění

Další významnou povinností podnikatelů tvoří sociální pojištění. Sociální pojištění představuje systém zabezpečení, jehož prostřednictvím stát zajišťuje občanům příjmovou ochranu v situacích spojených se stářím, nemocí nebo ztrátou zaměstnání. Tento systém je financován z povinných odvodů zaměstnanců, zaměstnavatelů a osob samostatně výdělečně činných. Sociální zabezpečení se skládá ze tří složek: důchodového pojištění, nemocenského pojištění a státní politiky zaměstnanosti viz obrázek č. 6. Součástí systému veřejného pojištění je rovněž veřejné zdravotní pojištění. Následující podkapitoly se podrobněji věnují jednotlivým složkám sociálního pojištění v rámci podnikatelské činnosti.

Obrázek 6 Systém sociálního pojištění

(zdroj: vlastní zpracování dle Vančurová a Zídková, 2022)

2.2.1 Sociální zabezpečení

Každá osoba samostatně výdělečně činná má vůči systému sociálního zabezpečení zákonem stanovené povinnosti. Tyto povinnosti zahrnují zejména oznamování změn, úhradu záloh na pojistné a podání přehledu o příjmech a výdajích OSVČ po skončení kalendářního roku (Česká správa sociálního zabezpečení, *n.d.*).

V rámci sociálního zabezpečení je nutné rozlišovat mezi hlavní a vedlejší samostatnou výdělečnou činností. Samostatná výdělečná činnost (SVČ) se považuje za vedlejší, pokud OSVČ splňuje alespoň jednu z podmínek uvedených v § 9 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Podmínky pro výkon vedlejší samostatné činnosti zahrnují zaměstnání s účastí na nemocenském pojištění, pobírání invalidního či starobního důchodu, peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské dávky související s těhotenstvím či porodem. Dále sem spadá péče o dítě do 4 let nebo o osobu mladší 10 let, pokud jde o blízkou osobu nebo žijící ve stejné domácnosti a status nezaopatřeného dítěte do 26 let soustavně se připravujícího na budoucí povolání (Česko, 1995).

Samostatná výdělečná činnost je však považována za vedlejší pouze v těch měsících, kdy byla vykonávána alespoň po část měsíce a zároveň alespoň po část této doby trvala některá z výše uvedených podmínek. Pokud žádná z těchto podmínek není splněna, je SVČ považována za hlavní (Česko, 1995).

Výpočet pojistného

Pojistné se vypočítává z vyměřovacího základu, který je pro účely sociálního zabezpečení stanoven na 55 % daňového základu. Přehled sazeb pro výpočet pojistného na sociální zabezpečení v roce 2025 je uveden v tabulce č. 7.

Tabulka 7 Sazby pojistného na sociální zabezpečení

	Sazba pojistného
Důchodové pojištění	28 %
Státní politika zaměstnanosti	1,2 %
Nemocenské pojištění (dobrovolné)	2,7 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Nemocenské pojištění je pro osoby samostatně výdělečně činné dobrovolné. Pokud se rozhodnout pojištění účastnit, činí minimální měsíční pojistné 243 Kč, což odpovídá 2,7 % z minimálního vyměřovacího základu pro nemocenské pojištění v roce 2025 (Česká správa sociálního zabezpečení, 2024).

Podnikatelé vykonávající vedlejší samostatnou činnost jsou účastni na důchodovém pojištění pouze tehdy, pokud jejich daňový základ překročí tzv. rozhodnou částku. Rozhodná částka je pro rok 2025 stanovena na 111 736 Kč, přičemž se snižuje o 1/12 za každý měsíc, kdy vedlejší činnost nebyla vykonávána a také za každý měsíc, v němž OSVČ měla po celý měsíc nárok na výplatu nemocenské nebo peněžitě pomoci v mateřství a dalších dávek vyplácených z nemocenského pojištění (Česká správa sociálního zabezpečení, 2024).

Pokud vyměřovací základ OSVČ nedosáhne minimální stanovené výše, je povinná pojistné odvést právě z tohoto minimálního vyměřovacího základu, který se odvíjí od průměrné mzdy daného roku. Pro hlavní činnost je minimální vyměřovací základ stanoven na 30 % průměrné mzdy, což v roce 2025 odpovídá částce 16 295 Kč měsíčně. U vedlejší činnosti je minimální vyměřovací základ výrazně nižší, činí 11 % průměrné mzdy (Česká správa sociálního zabezpečení, 2025a). Vedle minimálního vyměřovacího základu je stanoven také maximální vyměřovací základ ve výši 48násobku průměrné mzdy (Česká správa sociálního zabezpečení, 2024).

Osoba samostatně výdělečně činná, která zahájí novou hlavní samostatnou činnost v roce 2025 a v předchozích 20 letech tuto činnost nevykonávala, má v prvním roce a ve

dvou následujících letech nárok na snížený minimální vyměřovací základ ve výši 25 % průměrné mzdy (Česká správa sociálního zabezpečení, 2025a). Přehled minimálních měsíčních vyměřovacích základů a záloh na důchodového pojištění a státní politiku zaměstnanosti pro rok 2025 je uveden v tabulce č. 8.

Tabulka 8 Minimální měsíční vyměřovací základy a zálohy na důchodové pojištění v roce 2025

v Kč	Minimální vyměřovací základ	Minimální záloha
Hlavní činnost	16 295	4 759
Hlavní činnost – nové podnikání	11 640	3 399
Vedlejší činnost	5 122	1 496

(zdroj: vlastní zpracování dle Česká správa sociálního zabezpečení, 2025a)

Podnikatelé, kteří zahájí nebo obnoví samostatnou výdělečnou činnost v roce 2025, nejsou povinni hradit zálohy na pojištění za měsíce kalendářního roku, v němž činnost zahájili, a za celý následující kalendářní rok. Úleva se vztahuje pouze na osoby samostatně výdělečně činné, které v předchozích pěti kalendářních letech nevykonávaly samostatnou výdělečnou činnost (Česká správa sociálního zabezpečení, 2024).

Přehled o příjmech a výdajích

Každá OSVČ, která během zdaňovacího období alespoň po část roku vykonávala samostatnou výdělečnou činnost, je po jeho skončení povinna podat přehled o příjmech a výdajích příslušné správě sociálního zabezpečení. Přehled slouží k vyúčtování zaplacených záloh na sociální pojištění za uplynulý rok a zároveň k určení výše záloh na následující období. Výjimku tvoří osoby, které využívají institut paušální daně (Česko, 1995).

Lhůty pro podání přehledu o příjmech a výdajích se odvíjí od termínu podání daňového přiznání. OSVČ je povinna tento přehled podat do jednoho měsíce od uplynutí lhůty pro podání daňového přiznání k dani z příjmů fyzických osob. Například pokud bylo daňové přiznání podáno v základní lhůtě, je termínem pro odevzdání přehledu 1. květen (Česko, 1995).

2.2.2 Zdravotní pojištění

Podobně jako u sociálního zabezpečení mají podnikatelé zákonem dané povinnosti i vůči zdravotním pojišťovnám. Mezi povinnosti se řadí pravidelné odvody pojistného a dodržování oznamovacích lhůt (VZP, c2025a).

Osoby samostatně výdělečně činné, pro které je podnikání hlavním zdrojem příjmu, odvádějí pojistné na zdravotní pojištění ve výši 13,5 % z vyměřovacího základu. Vyměřovací základ se stanoví jako polovina daňového základu (Česko, 1992). Minimální vyměřovací základ je stanoven na dvanáctinásobek poloviny průměrné mzdy v národním hospodářství, což v roce 2025 odpovídá částce 23 279 Kč měsíčně. Minimální měsíční zálohy na zdravotní pojištění tak činí 3 143 Kč (VZP, c2025b).

Osoba samostatně výdělečně činná, která zahájí novou podnikatelskou činnost platí v průběhu prvního kalendářního roku měsíční zálohy na pojistné z minimálního vyměřovacího základu. Zálohy na pojistné ve výši 3 143 Kč je OSVČ povinna platit od měsíce zahájení činnosti do podání přehledu, kde si podnikatel stanoví novou výši záloh na pojistné (VZP, c2025b).

V případě, že pro OSVČ podnikání není hlavním zdrojem příjmu, nevztahuje se na ni povinnost minimálního vyměřovacího základu. Výše pojistného se v tomto případě stanovuje na základě skutečně dosaženého příjmu, který je snížen o výdaje vynaložené na dosažení zajištění a udržení příjmu (Česko, 1992; VZP, c2025c).

Přehled o výši daňového základu

Po skončení kalendářního roku je OSVČ povinna podat Přehled o výši daňového základu u své zdravotní pojišťovny. Přehled slouží ke zjištění skutečné výše pojistného za uplynulý rok a k výpočtu záloh na zdravotní pojištění pro další období (Česko, 1992; VZP, c2025a). Lhůta pro podání přehledu odpovídá termínu daňového přiznání s prodloužením o jeden měsíc, stejně jako tomu je u Přehledu o příjmech a výdajích v rámci vyúčtování sociálního zabezpečení (Česko, 1992).

2.3 Daňové povinnosti zaměstnavatele

Pokud se podnikatel rozhodne stát zaměstnavatelem, vznikají mu nové daňové a administrativní povinnosti. Podnikatel je povinen registrovat se u finančního úřadu jako plátce daně z příjmů ze závislé činnosti, případně jako plátce daně z příjmů vybírané srážkou. Dále se musí zaregistrovat do registru zaměstnavatelů a oznamovat nástup každého

nového zaměstnance příslušné územní správě sociálního zabezpečení. V rámci zdravotního pojištění se podnikatel musí registrovat ke všem zdravotním pojišťovnám, u nichž jsou jeho zaměstnanci pojištěni (Jake&James, 2023).

Evidenční povinnost

Evidenční povinnost zaměstnavatele zahrnuje vedení mzdových listů, přehledů o sražených zálohách na dani a přehledy o dani vybírané srážkou, a to jak za jednotlivé kalendářní měsíce, tak za celé zdaňovací období (Marková, 2025).

Mzdový list musí obsahovat identifikační údaje zaměstnance, jako je jméno, rodné číslo a bydliště. Mimo to je v mzdovém listě zaznamenán den nástupu pracovníka do zaměstnání. Zaměstnavatel je povinen měsíčně evidovat souhrnné údaje o mzdách a odvodech, jako je například celková výše zúčtovaných mezd, základ pro výpočet zálohy na daň a další složky výpočtu mzdy zaměstnance. Součástí mzdového listu jsou také údaje o výpočtu daně a provedeném ročním zúčtování záloh a daňového zvýhodnění. Dále musí obsahovat evidenci pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a veřejného zdravotního pojištění (Marková, 2025).

Zálohy na daň z příjmů a roční zúčtování daně

Zaměstnavatelé jsou povinni za své zaměstnance odvádět zálohy na daň z příjmů fyzických osob, které se počítají z hrubé mzdy. Zaměstnavatel nese odpovědnost za správnost výpočtů, srážku a včasný odvod příslušnému finančnímu úřadu. Zálohová daň je zúčtována v průběhu kalendářního roku, přičemž konečné vypořádání probíhá prostřednictvím ročního zúčtování daně nebo daňového přiznání zaměstnance. Podmínkou pro provedení ročního zúčtování je, že zaměstnanec podepsal „Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti“ u všech zaměstnavatelů, u nichž byl v uplynulém zdaňovacím období zaměstnán (Finanční správa, 2023c).

Sociální pojištění zaměstnance

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2025) na svých internetových stránkách uvádí, že v České republice je za odvody pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění zaměstnanců odpovědný zaměstnavatel. Zaměstnavatel má povinnost srazit zaměstnanci z jeho mzdy příslušnou část pojistného a zároveň odvést i pojistné, které je povinen hradit jako zaměstnavatel. Kromě toho je také povinen předložit Územní správě sociálního zabezpečení přehled o stanoveném vyměřovacím základu a výši odvedeného pojistného elektronickou formou.

Pojistné na sociální zabezpečení za zaměstnance činí 7,1 % z vyměřovacího základu a skládá se z důchodového pojištění ve výši 6,5 % a nemocenského pojištění 0,6 %. Od roku 2025 zaměstnavatelé odvádí pojistné na sociální zabezpečení ve třech různých sazbách, jejichž výše závisí na charakteru vykonávané práce (Česká správa sociálního zabezpečení, 2025b).

Výše pojistného na zdravotní pojištění se stanovuje jako 13,5 % z vyměřovacího základu zaměstnance. Pojistné je rozděleno mezi zaměstnance i zaměstnavatele, přičemž jednu třetinu (4,5 %) odvádí zaměstnanec formou srážky ze mzdy a zbývající dvě třetiny (9 %) hradí zaměstnavatel ze svých prostředků (VZP, c2025d).

2.4 Daň z přidané hodnoty

Daň z přidané hodnoty představuje další daňovou povinnost, která se týká celé řady podnikatelů. Předmětem daně jsou dodávky zboží a poskytování služeb za úplatu osobami povinnými k dani, pokud se místo plnění nachází v České republice. Dále se DPH vztahuje na pořízení zboží z jiných členských států EU za úplatu osobou povinnou k dani nebo právnickou osobou nepovinnou k dani. Předmětem daně je také pořízení nového dopravního prostředku z jiného členského státu osobou nepovinnou k dani a dovoz zboží, pokud je místo plnění v tuzemsku (Marková, 2025).

Od 1. ledna 2024 došlo k významným změnám v oblasti sazeb DPH. Nově jsou zavedeny pouze dvě sazby – základní ve výši 21 % a snížená ve výši 12 % (Běhounek, 2025). Další zásadní úpravy přináší novela zákona č. 461/2024 Sb., která od roku 2025 zavádí dvě prahové hodnoty obratu pro povinnou registraci k DPH. Tyto limity jsou stanoveny na 2 000 000 Kč a 2 536 500 Kč, přičemž nově se obrat posuzuje výhradně za kalendářní rok, tedy od 1. ledna do 31. prosince. Podnikatelé, jejichž obrat překročí 2 000 000 Kč, tak mají povinnost podat přihlášku k registraci do deseti pracovních dnů od překročení hranice. Pokud podnikatel v přihlášce neoznámí správci daně úmysl stát se plátcem od následujícího dne po překročení obratu, plátcovství vzniká automaticky od 1. ledna následujícího roku (Novotný, 2025).

Novotný (2025) také uvedl, že v případě, kdy obrat podnikatele v průběhu kalendářního roku přesáhne druhý stanovený limit 2 536 500 Kč, vzniká plátcovství daně již následující den. Přihlášku k registraci je nutné podat opět ve lhůtě deseti pracovních dnů, a to i v situaci, kdy podnikatel již předtím podal přihlášku v důsledku překročení první prahové hodnoty.

Povinnosti vůči DPH

Plátcí daně z přidané hodnoty musí v souvislosti se svou ekonomickou činností plnit řadu administrativních povinností. Kromě registrace k DPH tyto povinnosti zahrnují pravidelné podávání daňového přiznání, kontrolního hlášení a v případě přeshraničních transakcí také souhrnného hlášení. Povinnosti spojené s daní z přidané hodnoty se plní výhradně elektronicky, prostřednictvím online finančního úřadu MOJE daně nebo datové schránky (Finanční správa, *n.d.*; Generální finanční ředitelství, 2025).

Daňové přiznání

Povinnost podávat přiznání k dani z přidané hodnoty se vztahuje na všechny plátce DPH. Přiznání musí být podáno do 25 dnů po skončení zdaňovacího období, které může být měsíční nebo čtvrtletní. Ve stejné lhůtě je zároveň nutné uhradit případnou daňovou povinnost (Generální finanční ředitelství, 2025).

Plátcí, kteří se k DPH nově registrují, mají povinnost podávat daňové přiznání měsíčně. Možnost přejít na čtvrtletní zdaňovací období vzniká po třech letech od registrace, avšak pouze za podmínky, že obrat plátce v předchozím kalendářním roce nepřesáhl 15 milionů korun a zároveň není evidován jako nespolehlivý plátce (Marková, 2025; Novotný, 2025).

Kontrolní a souhrnné hlášení

Kontrolní hlášení slouží jako nástroj proti daňovým únikům a podvodům v oblasti DPH. Hlášení obsahuje informace o vystavených a přijatých daňových dokladech, jakož i o dalších dokladech vztahujících se k dodání zboží nebo poskytnutí služeb (Finanční správa, *n.d.*). Povinnost podat kontrolní hlášení se vztahuje na všechny plátce DPH registrované v České republice. Výjimku tvoří plátcí DPH, kteří v daném období neuskutečnili ani nepřijali žádné zdanitelné plnění, a rovněž subjekty uskutečňující pouze plnění osvobozené od daně bez nároku na odpočet (Finanční správa, *n.d.*).

Podle Ledvinkové (2023) slouží souhrnné hlášení k ověření, zda transakce mezi členskými státy odpovídají zákonným daňovým povinnostem a zda byla daň v rámci EU správně přiznána a odvedena. Lhůta pro podání je stanovena na 25 dní po skončení zdaňovacího období, ve kterém došlo k přeshraničnímu plnění.

3 VNÍMÁNÍ DANÍ A DAŇOVÁ GRAMOTNOST

Pro hlubší porozumění daňové gramotnosti a vnímání daní se třetí kapitola diplomové práce zaměřuje na rešerši výzkumů, které se touto problematikou zabývají. Vybrané výzkumy byly realizovány v letech 2021 až 2023.

Kirchler a Hoelzl, Ranyard (2017) uvádějí, že z pohledu daňových poplatníků jsou daně často vnímány jako břemeno, kterému se občané i podnikatelé snaží vyhnout. Tradiční ekonomický přístup k regulaci daňového chování spočívá v auditech a sankcích, výzkumy však ukazují, že tento přístup má pouze omezený dopad. Ekonomická psychologie naopak uznává, že daňové chování je ovlivněno nejen pokutami, ale také postojem daňových poplatníků k daním, jejich znalostmi, porozuměním daňovým zákonům a vnímáním spravedlnosti (Kirchler a Hoelzl, Ranyard, 2017).

3.1 Vliv daňové gramotnost na dodržování daňových předpisů a role vlastenectví v Indonésii

Studie s názvem „The Effect of Tax Literacy on Tax Compliance: The Moderating Role of Patriotism“ se zaměřuje na vliv daňové gramotnosti na dodržování daňových předpisů. Výzkum se zabývá daňovými poplatníky podnikající jako mikropodniky, malé a střední podniky. Současně analyzuje vliv vlastenectví na vztah mezi daňovou gramotností a daňovou disciplínou. Studie probíhala ve Střední Jávě v roce 2022. Cílem studie bylo zkoumat dvě klíčové oblasti. Prvním cílem bylo ověřit vliv daňové gramotnosti na daňovou disciplínu podnikatelů. Druhým cílem bylo zjistit, jak vlastenectví ovlivňuje vztah mezi daňovou gramotností a daňovou disciplínou (Rosa Intansari, 2022).

Rosa Intansari (2022) uvádí, že výzkum byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření. Respondenti museli vlastnit daňové identifikační číslo a jejich příjem musel pocházet z podnikatelské činnosti v oblasti módy, nábytku či řemeslné výroby mimo gastronomii. Dotazník obsahoval otázky zaměřené na daňovou gramotnost, dodržování daňových povinností a vlastenectví. Celkem bylo shromážděno 102 odpovědí, které byly analyzovány pomocí regresní analýzy za využití statistického softwaru.

Výsledky studie ukázaly, že daňová gramotnost má významný pozitivní vliv na daňovou disciplínu podnikatelů. Podnikatelé s vysokou úrovní daňové gramotnosti lépe rozumí svým daňovým povinnostem, znají daňové zákony a uvědomují si rizika spojená s jejich porušením. Studie zároveň dokládá, že vlastenectví působí jako moderátor tohoto

vztahu, čímž posiluje vliv daňové gramotnosti na dodržování daňových povinností. Respondenti s vysokou mírou vlastenectví v kombinaci s vysokou daňovou gramotností vykazovali větší ochotu plnit své daňové povinnosti. Celkově studie potvrzuje, že zvyšování daňové gramotnosti a podpora vlastenectví mohou hrát klíčovou roli při zvyšování daňové disciplíny mezi podnikateli (Rosa Intansari, 2022).

3.2 Vliv spravedlnosti a dalších faktorů na dodržování daňových předpisů

Studie „How Treatment from the Tax Authority, Tax Literacy, and Exchange and Vertical Equity Affect Tax Compliance: The Role of Fairness of the Tax Assessment Process Complemented by Demographics and Collectivist Culture“ se zabývá vlivem vnímání spravedlnosti daňového procesu na ochotu dodržovat daňové povinnosti. Studie zkoumá, jak faktory jako daňová gramotnost, rovnost v přístupu a vertikální spravedlnost ovlivňují ochotu daňových poplatníků dodržovat daňové předpisy. Studie byla provedena na vzorku respondentů v Pákistánu a cílem bylo lépe porozumět významu spravedlnosti v kontextu daní (Afshan a Siddiqui, 2021).

Studie byla realizována prostřednictvím kvantitativního výzkumu založeného na dotazníkovém šetření. Dotazník obsahoval otázky zaměřené na vnímání spravedlnosti, daňovou gramotnost a dodržování daňových povinností. Celkem bylo shromážděno 309 odpovědí od respondentů z různých demografických skupin (Afshan a Siddiqui, 2021).

Výsledky studie přinesly několik klíčových poznatků o vztahu mezi spravedlností daňového procesu, daňovou gramotností a daňovou disciplínou. Ukázalo se, že přístup daňových úřadů, transparentnost a respekt k poplatníkům pozitivně ovlivňuje vnímání spravedlnosti daňového procesu. Daňová gramotnost hrála klíčovou roli v dodržování daňových předpisů, kdy výsledky ukázaly, že respondenti s vyšší úrovní znalostí vykazovali větší ochotu dobrovolně plnit své daňové povinnosti. Naopak demografické faktory jako je věk, vzdělání nebo příjem měly pouze omezený vliv na vztah mezi spravedlností daňového procesu a daňovou disciplínou (Afshan a Siddiqui, 2021).

3.3 Daňová gramotnost z kanadské perspektivy

Studie s názvem „Tax Literacy: A Canadian Perspective“ se zaměřuje na hodnocení úrovně daňové gramotnosti kanadských daňových poplatníků v oblasti daně z příjmu. Podle Pham et al. (2021) je cílem studie poskytnout užitečné poznatky pro tvůrce zákonů, aby mohli

navrhovat efektivnější vzdělávací strategie a programy zaměřené na zvyšování daňové gramotnosti.

Výzkum byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření, které se zaměřilo především na daň z příjmů a její základní principy. Dotazník obsahoval otázky týkající se daňových odpočtů, sazeb a progresivního zdanění. Sběr dat probíhal napříč Kanadou s cílem oslovit široké spektrum respondentů z různých demografických skupin. Celkem bylo získáno 2 739 odpovědí, které byly analyzovány za účelem identifikace rozdílů v úrovni znalostí mezi jednotlivými skupinami a vytvoření komplexního obrazu o stavu daňové gramotnosti v Kanadě (Pham et al., 2021).

Studie ukázala, že průměrná úroveň daňové gramotnosti kanadských poplatníků je relativně nízká, s průměrným skórem správných odpovědí 50 %. Většina respondentů měla základní povědomí o fungování daně z příjmů, avšak podrobnější znalosti, jako jsou specifické daňové odpočty nebo postupy při vyplňování daňového přiznání, byly často nedostatečné. Lepších výsledků dosahovali starší respondenti s vyšším vzděláním a příjmem ve srovnání s mladšími respondenty a respondenty s nižším vzděláním (Pham et al., 2021).

3.4 Vliv daňové gramotnosti na výkon a cash flow malých podniků v

Austrálii

Studie s názvem „Does Tax Literacy Matter? The Relationship Between Small Business Literacy and Business Performance and Cash Flow“ zkoumá vliv daňové gramotnosti, finančních znalostí a schopností využívat účetní software na výkonnost malých podniků v Austrálii, konkrétně v sektoru služeb. Výzkum vychází z teorie založené na zdrojích (Resource-Based Theory), která zdůrazňuje význam interních zdrojů, jako jsou znalosti a schopnosti majitelů pro dosažení konkurenčních výhod (Belle Isle et al., 2023).

Výzkum byl realizován prostřednictvím online dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 116 majitelů malých podniků v sektoru služeb v Austrálii. Dotazník obsahoval 43 otázek zaměřených na daňovou gramotnost, znalost finančních výkazů a schopnost pracovat s účetním softwarem. Data byla analyzována regresní analýzou, která umožnila vyhodnotit vztah mezi gramotností a finančními výsledky podniků (Belle Isle et al., 2023).

Výsledky ukázaly, že daňová gramotnost a schopnost používat účetní software pozitivně ovlivňuje roční příjmy a čistý zisk podniků. Naopak znalost finančních výkazů neměla statistický významný vliv na finanční výkonnost. V oblasti řízení peněžních toků

byla daňová gramotnost nejvíce spojena s vymáháním pohledávek a zajištěním dostatečné likvidity pro platby dodavatelům. Ostatní aktivity spojené s řízením cash flow však nebyly přímo ovlivněny úrovní znalostí respondentů (Belle Isle et al., 2023).

Závěrem Belle Isle et al. (2023) doporučují zavést vzdělávací programy zaměřené na zlepšení daňové gramotnosti a dovedností v používání účetního softwaru, které by mohly přispět ke zvýšení finanční výkonnosti malých podniků. Dále navrhuji například zavedení vzdělávacích modulů pro nové podnikatele.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Ve čtvrté kapitole diplomové práce je analyzováno podnikatelské prostředí v České republice. Podnikání fyzických osob představuje klíčovou součástí ekonomiky České republiky. Podnikající fyzické osoby tvoří více než polovinu všech podnikatelských subjektů a sehrávají podstatnou roli v oblasti zaměstnanosti, regionálního rozvoje i daňového inkasa (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2024).

Ministerstvo průmyslu a obchodu (2024) proto každoročně vydává zprávu o stavu snižování zátěže podnikatelů. V roce 2023 došlo k významným legislativním změnám ovlivňujícím podnikání OSVČ, zejména v oblasti daňových povinností a administrativní zátěže. Novela zákona o DPH zvýšila limit pro registraci k DPH na 2 miliony Kč. S tím souviselo i navýšení hranice pro vstup do paušálního režimu, který nyní zahrnuje tři úrovně podle výše příjmů a paušálních výdajů (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2024).

Od ledna 2023 byla rovněž zrušena povinnost evidence tržeb v systému EET, což představuje úlevu zejména pro menší podnikatele. Zároveň došlo k automatickému zřízení datových schránek pro OSVČ, které se tak staly povinným komunikačním nástrojem s veřejnou správou. Podnikatelům byla také zpřístupněna nová online platforma – Portál živnostenského podnikání, která umožňuje snazší správu podnikatelských oprávnění (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2024).

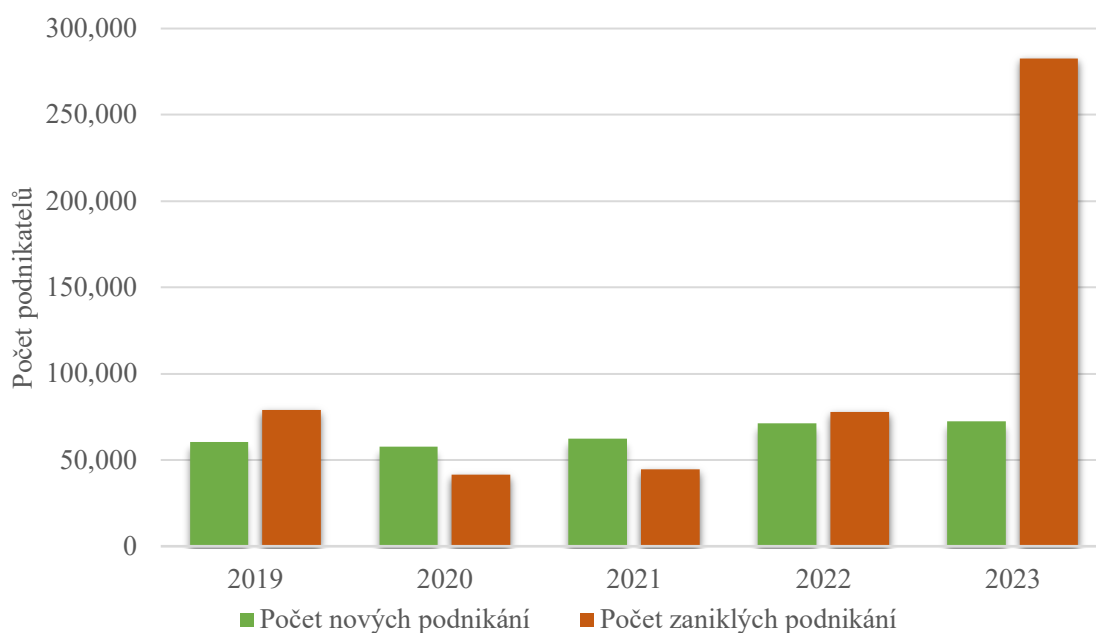
4.1 Vývoj počtu OSVČ

Podle analýzy společnosti CRIF – Czech Credit Bureau zahájilo v roce 2023 podnikání 72 529 osob, zároveň však podnikání ukončilo 282 658 podnikatelů. CRIF jako důvod uvádí zavedení povinnosti datové schránky. Většina ukončených podnikání však byla dlouhodobě neaktivní a ukončení se týkalo především starší věkové skupiny 61 a více let, která představovala 59 % z ukončených podnikání. Druhou největší skupinou byly podnikatelé ve věku 51 až 60 let, kteří tvořili 20 % ukončených podnikání. Zároveň více než 80 % zaniklých podnikání vzniklo již před rokem 2007 (CRIF, 2024). Ministerstvo průmyslu a obchodu (2024) uvedlo, že kromě zavedení datových schránek mělo na ukončení podnikání vliv také pokračující válka na Ukrajině a s ní spojené rostoucí ceny energií.

Navzdory celkovému poklesu počtu živnostenských oprávnění byl rok 2023 z pohledu zakládání nových živností velmi příznivý. Podle Ministerstva průmyslu a obchodu (2024) se v roce 2023 registrovalo 10 530 nových podnikatelů ve věkové skupině 18–20 let, kteří

získali celkem 13 686 živnostenských oprávnění. Někteří z nich tak požádali o více než jednu živnost.

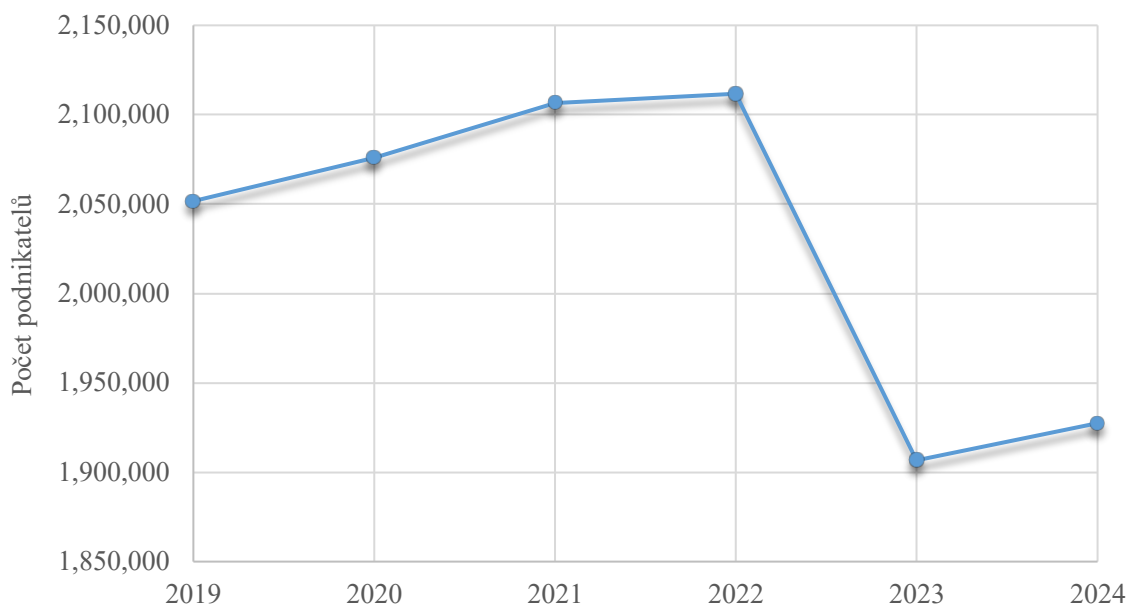
Dopady války na Ukrajině se projevily i v počtu podnikajících ukrajinských občanů. Ke konci roku 2022 bylo evidováno 30 978 ukrajinských podnikatelů, přičemž do konce roku 2023 jejich počet vzrostl na 34 497. Tento nárůst představuje meziroční růst o 3 519, tedy přibližně o 10 % (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2024). Přehled nových a zaniklých podnikatelů je zobrazen na obrázku č. 7.

Obrázek 7 Počet nových a zaniklých podnikatelů

(zdroj: vlastní zpracování dle CRIF, 2024)

Na obrázku č. 8 je zachycen vývoj celkového počtu osob samostatně výdělečně činných v letech 2019 až 2024. V období 2019 až 2022 docházelo k postupnému růstu počtu podnikatelů, kdy počet OSVČ vzrostl z přibližně 2 050 000 na více než 2 100 000. V roce 2023 však došlo k výraznému poklesu, který odráží prudký úbytek podnikatelských oprávnění viz obrázek č. 7. V roce 2024 lze pozorovat mírný nárůst, jenž může signalizovat stabilizaci podnikatelského prostředí.

Obrázek 8 Celkový počet OSVČ

(zdroj: vlastní zpracování dle Odbor živností a spotřebitelské legislativy, 2024)

4.2 Vývoj inkasa daní od podnikatelů

Finanční správa (2024) definuje inkaso daně jako zůstatek na bankovních účtech jednotlivých daní, který vzniká jako rozdíl mezi přijatými platbami na úhradu daňových povinností, včetně příslušenství daně, jako jsou úroky, penále či pokuty za opožděné podání a odchozími platbami, mezi něž patří například nadměrné odpočty nebo vrácené přeplatky.

Inkaso daně z příjmu fyzických osob z přiznání

Inkaso daně z příjmů fyzických osob z přiznání, zpracované Ministerstvem financí ČR (2024b), zahrnuje veškeré odvody daně realizované na základě podaných daňových přiznání, které zpravidla vycházejí z jiných příjmů než příjmů ze závislé činnosti. Do této kategorie spadají příjmy ze samostatné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z nájmu a ostatní příjmy. Od roku 2021 se do této oblasti řadí také platby záloh na daň z příjmů fyzických osob v paušálním režimu (Ministerstvo financí ČR, 2024b).

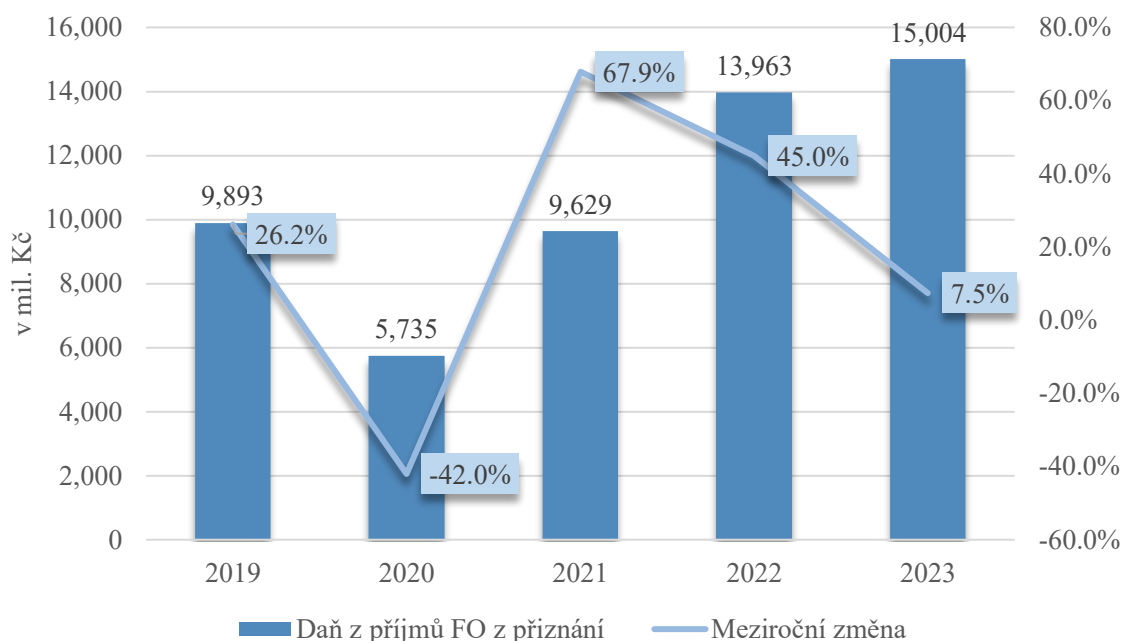
Grafu na obrázku č. 9 zachycuje vývoj inkasa daně z příjmů FO z přiznání v letech 2019 až 2023. Daň z příjmů fyzických osob (DPFO) placená poplatníky dosáhla v roce 2020 inkasa ve výši 5,7 mld. Kč, což představovalo meziroční pokles o 42 %. Ministerstvo financí ve Zprávě o činnosti Finanční správy ČR a Celní správy ČR za rok 2019 uvedlo, že v souvislosti s pandemií covid-19 byla přijata řada opatření, která inkaso ovlivnila. Mezi hlavní opatření patřilo prominutí záloh na daň z příjmů v červnu nebo také prominutí záloh vybraným daňovým subjektům splatných v období od října do prosince 2020. Inkaso DPFO

bylo ovlivněno také pozastavením evidence tržeb až do konce roku 2022 (Ministerstvo financí ČR, 2021a).

V roce 2021 dosáhlo inkaso daně z příjmů fyzických osob z přiznání výše 9,6 mld. Kč a došlo tak k meziročnímu nárůstu o 67,9 %. Přestože se očekával výrazný negativní dopad opatření přijatých ke zmírnění pandemie covid-19, skutečný vývoj inkasa byl příznivý. Pozitivně se na inkasu projevil lepší než očekávaný ekonomický vývoj a skutečnost, že část daňových subjektů v roce 2021 doplatila zrušenou červnovou zálohu (Ministerstvo financí ČR, 2022a).

V roce 2022 dosáhlo inkaso daně z příjmů fyzických osob z přiznání téměř 14 mld. Kč, tedy o 15,2 % více, než bylo schváleno rozpočtem. Meziročně se tak příjmy zvýšily o 4,43 mld. Kč, což odpovídá nárůstu o 45 %. Výše inkasa byla v tomto roce pozitivně ovlivněna zavedením druhé sazby daně ve výši 23 % pro část základu daně přesahující 48násobek průměrné mzdy (Ministerstvo financí ČR, 2023a).

V roce 2023 dosáhlo inkaso daně z příjmů fyzických osob z přiznání částky 15 miliard Kč, což představuje meziroční nárůst o 1 mld. Kč (7,5 %). Rozpočtem stanovené inkaso tak bylo splněno na 137,7 %. Podle Finanční správy (2023) byl růst inkasa v roce 2023 podpořen vyšším dílčím základem daně ze samostatné činnosti a vyššími odvody ze samostatného základu daně (Ministerstvo financí ČR, 2024c).

Obrázek 9 Vývoj inkasa daně z příjmů FO z přiznání v mil. Kč

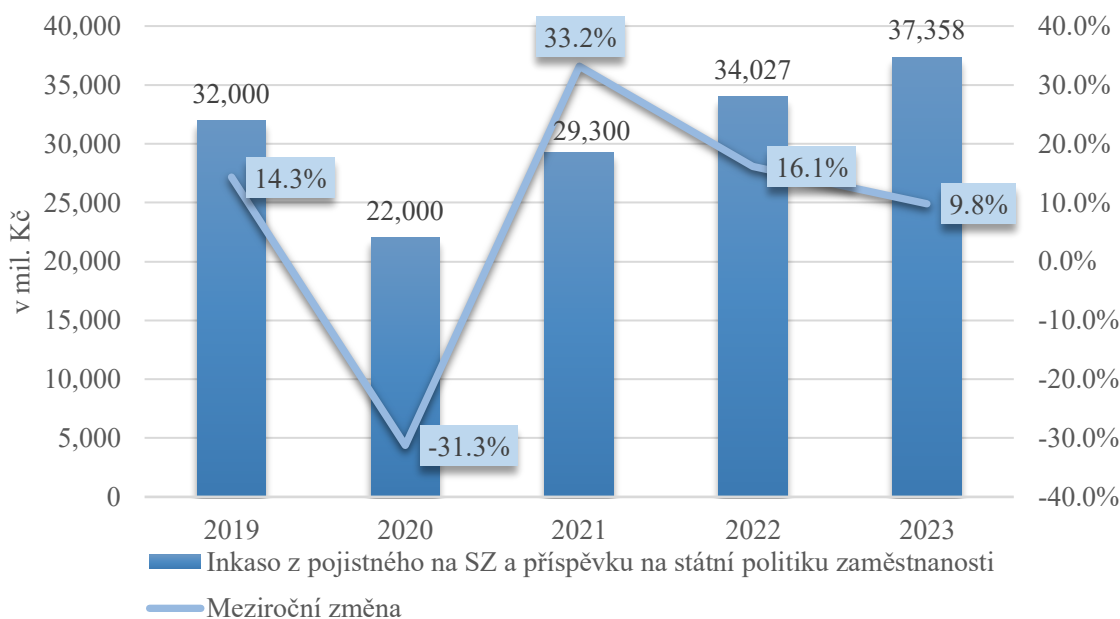
(zdroj: vlastní zpracování dle Finanční správa, 2024)

Inkaso pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Ministerstvo financí ČR (2021b) ve Zprávě o výsledcích hospodaření státního rozpočtu za rok 2020 uvedlo, že v důsledku nouzového stavu a opatření proti šíření epidemie covid-19 došlo k výraznému zpomalení ekonomické aktivity. Tento vývoj měl přímý dopad na příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Ministerstvo financí ČR (2021b) dále uvedlo, že v reakci na vzniklou situaci byla OSVČ prominuta povinnost platit zálohy na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti za období od března do srpna 2020.

Vývoj inkasa pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti OSVČ v období od 2019 do 2023 je zobrazen na obrázku č. 10. V roce 2021 se projevil dopad předchozího prominutí plateb a následného vyúčtování pojistného. Počet OSVČ, které si po podání přehledu snížily pojistné, dosáhl téměř 715 tisíc, přičemž celkové snížení za rok 2020 činilo 9,56 mld. Kč. V důsledku těchto opatření byly příjmy z pojistného na důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v roce 2021 výrazně vyšší než v předchozím roce (Ministerstvo financí ČR, 2022b).

V letech 2022 a 2023 rostoucí trend inkasa pokračoval vlivem oživení ekonomiky po pandemii covid-19. V roce 2022 dosáhlo inkaso pojistného výše 34,03 mld. Kč, což představovalo meziroční nárůst o 16,1 %. V roce 2023 se tempo meziročního růstu zpomalilo na 9,8 % (Ministerstvo financí ČR, 2023b; Ministerstvo financí ČR, 2024b).

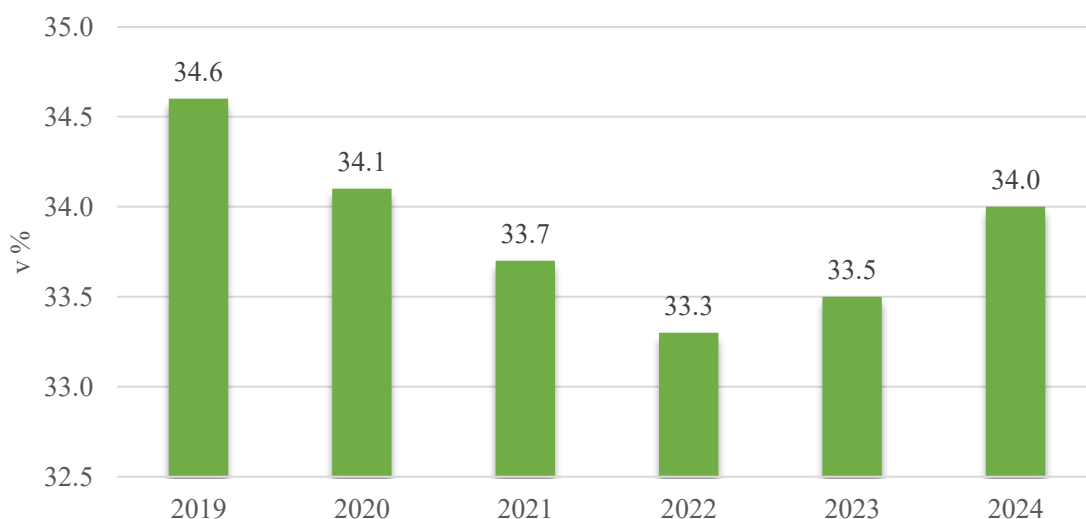
Obrázek 10 Vývoj inkasa pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti OSVČ

(zdroj: vlastní zpracování dle Ministerstvo financí České republiky, 2020–2024)

4.3 Daňová kvóta

Ministerstvo financí ČR (2024a) v publikaci Státní rozpočet 2024 v kostce uvádí, že oproti předchozím letům došlo ke změně výpočtu daňové kvóty. Nově byl zaveden aktuální přístup vycházející z metodiky Evropského systému národních a regionálních účtů. Na základě nové metodiky se daňové výnosy včetně povinných odvodů a poplatků evidují v okamžiku vzniku daňové povinnosti, nikoliv až při přijetí platby.

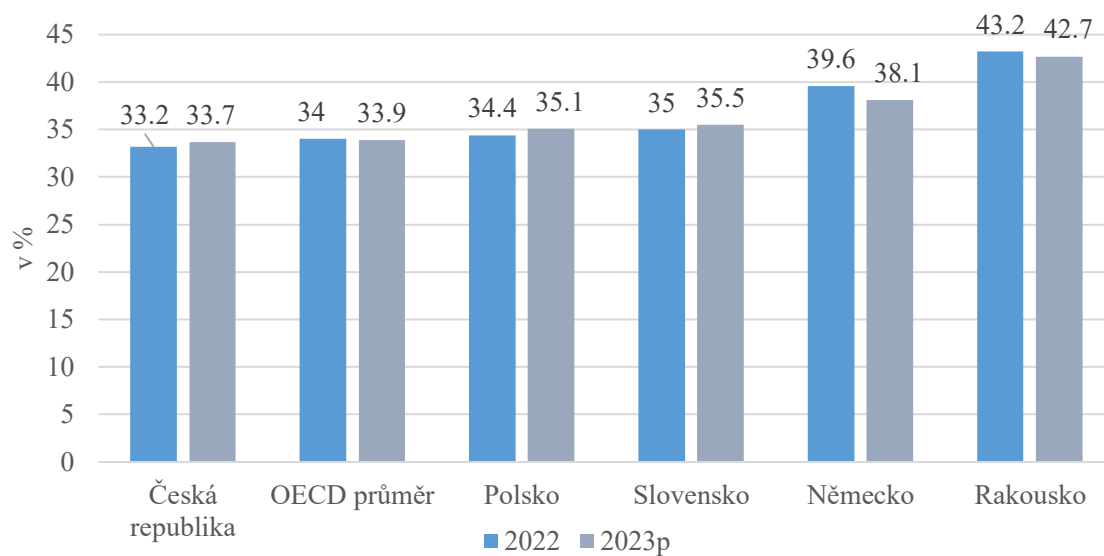
Na obrázku č. 11 je znázorněn vývoj složené daňové kvóty v letech 2019 až 2024. Pokles daňové kvóty v roce 2020 byl důsledkem opatření přijatých v reakci na pandemii covid-19. Mezi hlavní faktory patřilo zrušení daně z nemovitých věcí, vyplácení kompenzačních bonusů, zrušení superhrubé mzdy a další. Podle Ministerstva financí ČR (2024a) se v roce 2023 na výši daňové kvóty promítla zvýšená inflace a mimořádné příjmy, včetně daně z neočekávaných zisků.

Obrázek 11 Vývoj složené daňové kvóty v letech 2019-2024

(zdroj: vlastní zpracování dle Ministerstvo financí ČR, 2024a)

Organizace pro hospodářskou spolupráci (OECD) každoročně zveřejňuje mezinárodní srovnání daňových příjmů zemí OECD (obrázek č. 12). Součástí publikace z roku 2022 jsou také předběžné odhady na rok 2023. Při srovnání podílů daňových výnosů (včetně sociálního a zdravotního pojištění) na HDP za rok 2022 se Česká republika nacházela mírně pod průměrem zemí OECD. Daňová kvóta České republiky činila 33,2 %, zatímco průměr zemí OECD se nacházel na úrovni 34 %. V roce 2023 se odhaduje zvýšení daňové kvóty o 0,5procentního bodu na 33,7 %. Pro porovnání jsou na obrázku č. 12 zobrazeny také další vybrané země OECD (OECD, 2024).

Obrázek 12 Složená daňová kvóta u vybraných zemí OECD v roce 2022 a 2023

(zdroj: vlastní zpracování dle OECD, 2024)

5 VÝZKUM VNÍMÁNÍ DANÍ A DAŇOVÉ GRAMOTNOSTI OSVČ

Pátá kapitola diplomové práce se zaměřuje na výzkum v oblasti vnímání daní a daňové gramotnosti osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava. Výzkum je realizován pomocí kvantitativní metody dotazování, konkrétně pomocí dotazníkového šetření. Následující podkapitoly se věnují vyhodnocení dotazníkového šetření včetně interpretace výsledků výzkumu.

Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zhodnocení vnímání daní a daňové gramotnosti osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava. Dílčími cíli je zjistit, zda se vnímání daní liší v závislosti na úrovni daňové gramotnosti a jaké socio-ekonomické faktory daňovou gramotnost ovlivňují.

Výzkumné otázky a hypotézy

Na základě stanovených cílů byly formulovány dvě hlavní výzkumné otázky:

- Výzkumná otázka č. 1: Jaké je vnímání daní a daňová gramotnost osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava?
- Výzkumná otázka č. 2: Jaké faktory ovlivňují vnímání daní a daňovou gramotnost podnikatelů?

Pro ověření výzkumných otázek bylo stanoveno šest výzkumných hypotéz, které reflektují předpokládané vztahy mezi daňovou gramotností podnikatelů a jejich socioekonomickými charakteristikami:

- Hypotéza č. 1: Podnikatelé s vysokoškolským vzděláním vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s nižším dosaženým vzděláním.
- Hypotéza č. 2: Podnikatelé s praxí 16 a více let mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s praxí kratší než 16 let.
- Hypotéza č. 3: Podnikatelé, kteří si zpracovávají daňové přiznání sami, vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří využívají služeb účetního nebo daňového poradce.
- Hypotéza č. 4: Podnikatelé, kteří vnímají daňový systém jako příliš složitý, mají nižší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří jej považují za mírně složitý nebo velmi jednoduchý.

- Hypotéza č. 5: Podnikatelé, kteří vnímají daňovou zátěž jako nízkou nebo přiměřenou, mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří ji vnímají jako příliš vysokou.
- Hypotéza č. 6: Podnikatelé do věku 40 let včetně dosahují nižší daňové gramotnosti než podnikatelé starší 40 let.

5.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Podkapitola vyhodnocení dotazníkového šetření se zaměřuje na vyhodnocení výsledků daňové gramotnosti, včetně výpočtu relevantních statistických ukazatelů. Dále jsou vyhodnoceny odpovědi respondentů týkající se vnímání daňového systému a socioekonomické faktory.

5.1.1 Vyhodnocení daňové gramotnosti

V této části jsou vyhodnoceny odpovědi respondentů na otázky zaměřené na daňovou gramotnost. Dále jsou vypočteny vybrané ukazatele deskriptivní statistiky, na které navazuje klasifikace dat do kategorií podle úrovně daňové gramotnosti.

Otázka na daňovou gramotnost č. 1: Pojem paušální výdaje

První otázka zjišťovala znalost pojmu paušální výdaje. Správnou odpověď, že se jedná o výdaje vypočtené procentem z příjmů, zvolilo 119 respondentů, což odpovídá 79,3 % z celkového počtu odpovědí. Celkem 13 respondentů se domnívalo, že paušální výdaje jsou výdaje vrácené formou daňového odpočtu, dále 9 respondentů odpovědělo, že jde o výdaje, které musí být vždy doloženy doklady a stejný počet respondentů zvolilo možnost „nevím“.

Tabulka 9 Vyhodnocení otázky – paušální výdaje

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Výdaje, které musí být vždy doložené doklady	9	6,0 %
Výdaje vrácené formou daňového odpočtu	13	8,7 %
Výdaje vypočtené procentem z příjmů	119	79,3 %
Nevím	9	6,0 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 2: Uplatnění daňové ztráty

Druhá otázka ověřovala znalosti respondentů ohledně možnosti uplatnění daňové ztráty. Nejčastější odpovědí byla možnost „nevím“, kterou zvolilo 42 respondentů (28 %), což poukazuje na poměrně vysokou míru neznalosti v této oblasti. Správnou odpověď, že daňovou ztrátu lze uplatnit zpětně za předchozí dva roky a v následujících pěti letech, vybralo 39 respondentů (26 %). Stejný počet respondentů se mylně domníval, že daňovou ztrátu lze uplatnit pouze v pěti následujících zdaňovacích obdobích od vzniku ztráty.

Tabulka 10 Vyhodnocení otázky – uplatnění daňové ztráty

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pouze v roce, kdy byla ztráta vykázána	27	18,0 %
V následujících 5 zdaňovacích obdobích od vzniku ztráty	39	26,0 %
Zpětně za předchozí 2 roky a v následujících 5 letech	39	26,0 %
Kdykoliv, bez časového omezení	3	2,0 %
Nevím	42	28,0 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 3: Odpočet od základu daně

Třetí otázka testovala znalost respondentů ohledně možností odpočtů od základu daně. Úkolem bylo určit, která z uvedených položek nelze od základu daně odečíst. Výsledky ukazují, že znalosti v oblasti odpočtů od základu daně a daňových slev nejsou mezi respondenty zcela jednoznačné. Správnou odpověď zvolilo 75 respondentů, což představovalo polovinu všech odpovědí. Druhou nejčastější odpovědí (18 %) byla možnost „zaplacené úroky z hypotéky“ a nejméně častou odpovědí byla možnost „nevím“.

Tabulka 11 Vyhodnocení otázky – odpočty od základu daně

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zaplacené úroky z hypotéky	27	18,0 %
Dary na charitu	26	17,3 %
Sleva na manželku	75	50,0 %
Nevím	22	14,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 4: Sazby DPH

Čtvrtá otázka zjišťovala znalost aktuálních sazeb daně z přidané hodnoty. Správnou odpověď, že v roce 2024 platily dvě sazby DPH ve výši 12 % a 21 %, zvolilo 93 respondentů (62 %), což ukazuje na relativně dobrou znalost v této oblasti. Naopak 35 respondentů (23,3 %) chybně uvedlo, že sazby DPH jsou 10 %, 15 % a 21 %.

Tabulka 12 Vyhodnocení otázky – sazby DPH

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
10 %, 15 % a 21 %	35	23,3 %
10 % a 21 %	15	10,0 %
12 % a 21 %	93	62,0 %
Nevím	7	4,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 5: Pojem paušální daň

Pátá otázka se zaměřila na znalost paušální daně. Většina respondentů (67,3 %) s otázkou neměla problém a odpověděla správně. Druhá nejpočetnější skupina (26,7 %) chybně odpověděla, že je to daň, která se platí procentem z příjmů. Pouze 4 respondenti zvolili možnost „daň vypočtená na základě dosažených výdajů“ a 5 respondentů zvolilo možnost „nevím“. Výsledky naznačují, že většina respondentů má základní povědomí o paušální dani, avšak část si ji mylně spojuje s jinými způsoby zdanění.

Tabulka 13 Vyhodnocení otázky – paušální daň

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Daň, kterou platím měsíčně ve stanovené výši	101	67,3 %
Daň vypočtená na základě dosažených výdajů	4	2,7 %
Daň, kterou platím procentem z mých příjmů	40	26,7 %
Nevím	5	3,3 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 6: Sazby pojistného pro OSVČ

Šestá otázka prověřila znalost respondentů v oblasti sazeb pojistného pro osoby samostatně výdělečně činné. Správnou odpověď, že pojistné na sociální zabezpečení činí 29,2 % a pojistné na zdravotní pojištění 13,5 %, uvedlo 63 respondentů (42 %). Zbylá část respondentů odpověděla chybně nebo zvolila možnost „nevím“. Výsledky ukazují, že téměř 60 % respondentů nemá dostatečnou znalost v oblasti sazeb pojistného.

Tabulka 14 Vyhodnocení otázky – sazby pojistného pro OSVČ

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
7,1 % sociální zabezpečení, 4,5 % zdravotní pojištění	28	18,7 %
24,8 % sociální zabezpečení, 9 % zdravotní pojištění	16	10,7 %
29,2 % sociální zabezpečení, 13,5 % zdravotní pojištění	63	42,0 %
Nevím	43	28,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 7: Sazby daně z příjmů fyzických osob

Sedmá otázka byla zaměřena na znalost sazeb daně z příjmů fyzických osob. Pouze 57 respondentů (38 %) správně odpovědělo, že sazba DPFO činí 15 % a 23 %, což ukazuje na nízkou znalost respondentů. Nejčastější odpovědí byla nesprávná možnost 15 % a 21 %, kterou zvolilo 61 respondentů (40,7 %).

Tabulka 15 Vyhodnocení otázky – sazby daně z příjmů FO

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
15 % a 21 %	61	40,7 %
15 % a 20 %	10	6,7 %
15 % a 23 %	57	38,0 %
Nevím	22	14,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 8: Druhá sazba daně z příjmů fyzických osob

Osmá otázka navazovala na předchozí otázku týkající se sazeb DPFO a ověřovala znalost druhé sazby. Více než polovina respondentů (51,3 %) správně odpověděla, že druhá sazba daně se vztahuje na příjmy nad určitou hranici. Výsledek naznačuje, že většina respondentů má alespoň základní povědomí o progresivním zdanění v České republice. Na druhou stranu, velká část dotázaných (34,7 %) uvedla, že neví, na jaké příjmy se druhá sazba vztahuje.

Tabulka 16 Vyhodnocení otázky – druhá sazba daně z příjmu FO

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Na všechny příjmy fyzických osob	10	6,7 %
Na příjmy nad určitou výši	77	51,3 %
Na příjmy z investování	1	0,7 %
Pouze na příjmy ze závislé činnosti	10	6,7 %
Nevím	52	34,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 9: Obrat daně z přidané hodnoty

Předposlední otázka týkající se daňové gramotnosti testovala znalost respondentů ohledně hranice obratu pro povinnou registraci k DPH. Správnou odpověď „2 000 000 Kč“ zvolilo 100 respondentů (66,7 %), z čehož vyplývá, že většina dotázaných má povědomí o aktuálním limitu pro vznik plátcovství DPH. Nicméně, značná část respondentů (21,3 %) uvedla nesprávnou možnost 1 000 000 Kč, což byl limit platný do konce roku 2022.

Tabulka 17 Vyhodnocení otázky – obrat DPH

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
1 000 000 Kč	32	21,3 %
1 500 000 Kč	8	5,3 %
2 000 000 Kč	100	66,7 %
Nevím	10	6,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na daňovou gramotnost č. 10: Schopnost zpracovat si daňové přiznání

Poslední otázka se zaměřovala na schopnost zpracovat si daňové přiznání. Více než polovina dotázaných (56 %) uvedla, že si daňové přiznání nedokáže zpracovat sama, což poukazuje na poměrně nízkou míru samostatnosti v této oblasti.

Tabulka 18 Vyhodnocení otázky – schopnost zpracovat daňové přiznání

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	66	44,0 %
Ne	84	56,0 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Bodové vyhodnocení daňové gramotnosti

Tabulka č. 19 znázorňuje rozložení respondentů podle počtu získaných bodů. Za každou správnou odpověď v oblasti daňové gramotnosti obdržel respondent 1 bod. Maximální možný počet bodů, který mohl respondent získat, byl 10. Za nesprávné odpovědi a odpovědi „nevím“ nebyl přidělen žádný bod. Nejčastěji respondenti získali 4 body, což představuje 16,67 % z celkového vzorku. Pouze 4 respondenti (2,67 %) odpověděli správně na všech 10 otázkách. Nejnižší úroveň znalostí prokázali 3 respondenti (2 %), kteří nezískali žádný bod.

Tabulka 19 Vyhodnocení počtu bodů

Počet získaných bodů	Absolutní četnost	Relativní četnost
0	3	2,00 %
1	3	2,00 %
2	16	10,67 %
3	16	10,67 %
4	25	16,67 %
5	20	13,33 %
6	17	11,33 %
7	18	12,00 %
8	13	8,67 %
9	15	10,00 %
10	4	2,67 %
Celkem	150	100,00 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka č. 20 zobrazuje vybrané ukazatele deskriptivní statistiky bodových výsledků. Průměrný počet získaných bodů činí 5,27, medián dosahuje hodnoty 5 a modus vyjadřující nejčastěji dosažený počet bodů, je roven 4. Kromě ukazatelů polohy tabulka obsahuje také charakteristiky variability, které vyjadřují rozptýlení výsledků. Rozptyl ve výši 5,98 vyjadřuje celkovou variabilitu dat. Směrodatná odchylka ve výši 2,45 udává o kolik se výsledky v průměru odchylují od průměrné hodnoty (Neubauer et al., 2021; Tahal, 2022).

Tabulka 20 Vybrané ukazatele deskriptivní statistiky

Průměr	5,27
Medián	5,00
Modus	4,00
Směrodatná odchylka	2,45
Rozptyl	5,98

(zdroj: vlastní zpracování)

Pro kategorizaci respondentů podle úrovně daňové gramotnosti byla zvolena metoda kvartilového rozdělení, která umožňuje rovnoměrnější klasifikaci dat. Metoda byla vybrána s ohledem na výsledky Shapiro-Wilkova testu normality ($p < 0,001$), který potvrdil, že data nejsou normálně rozdělena. Hranice kategorií byly proto určeny na základě percentilů, přičemž první kvartil (25. percentil) byl stanoven na 3,25 bodu, medián (50. percentil) na 5,00 bodů a třetí kvartil (75. percentil) na 7,00 bodů. Na základě těchto hodnot byla daňová gramotnost rozdělena do čtyř úrovní daňové gramotnosti, které jsou znázorněny níže v tabulce č. 21 (Budíková et al., 2010).

Z tabulky č. 21 vyplývá, že největší skupinu tvoří podnikatelé se základní úrovní daňové gramotnosti, kteří představují 30 % z celkového počtu respondentů. Střední úroveň znalostí vykázalo 23,33 % podnikatelů. Vysokou úrovní daňové gramotnosti disponuje 21,33 % respondentů, zatímco 25,33 % dosáhlo pouze nízké úrovně znalostí.

Tabulka 21 Rozložení daňové gramotnosti respondentů

Úroveň daňové gramotnosti	Počet bodů	Počet respondentů	Relativní počet respondentů
Nízká	0–3	38	25,33 %
Základní	4–5	45	30,00 %
Střední	6–7	35	23,33 %
Vysoká	8–10	32	21,33 %

(zdroj: vlastní zpracování)

5.1.2 Vyhodnocení vnímání daní

Tato podkapitola se zaměřuje na vyhodnocení odpovědí respondentů ohledně jejich subjektivního vnímání daní a daňového systému. Nejprve je vyhodnoceno, jak podnikatelé vnímají výši daní odváděných ze své podnikatelské činnosti a jak hodnotí složitost daňového systému. Následně jsou vyhodnoceny návrhy na možné změny v daňovém systému.

Otázka na vnímání daní č. 1: Výše daní (bez pojistného)

První otázka z oblasti vnímání daní zkoumala, jak OSVČ subjektivně hodnotí výši daní, které odvádějí ze svého podnikání. Více než polovina respondentů (54,7 %) považuje daňovou zátěž za přiměřenou, což naznačuje, že většina podnikatelů vnímá současné nastavení daní jako akceptovatelné. Naopak 39,3 % dotázaných se domnívá, že jsou daně příliš vysoké. Pouze 6 % respondentů hodnotí výši daní jako nízkou.

Tabulka 22 Vyhodnocení otázky – výše daní OSVČ

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Jsou nízké	9	6,0 %
Jsou přiměřené	82	54,7 %
Jsou příliš vysoké	59	39,3 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na vnímání daní č. 2: Složitost a srozumitelnost daňového systému

Druhá otázka zkoumala, jak OSVČ hodnotí složitost a srozumitelnost daňového systému v České republice. Více než polovina respondentů (54 %) vnímá daňový systém jako mírně složitý, avšak zvládnutelný. Naopak 44,7 % respondentů uvedlo, že je daňový systém příliš složitý a matoucí, což může souviset s častými legislativními změnami, administrativní zátěží nebo nejasnostmi při výkladu daňových předpisů. Pouze 2 respondenti označili daňový systém jako velmi jednoduchý a srozumitelný.

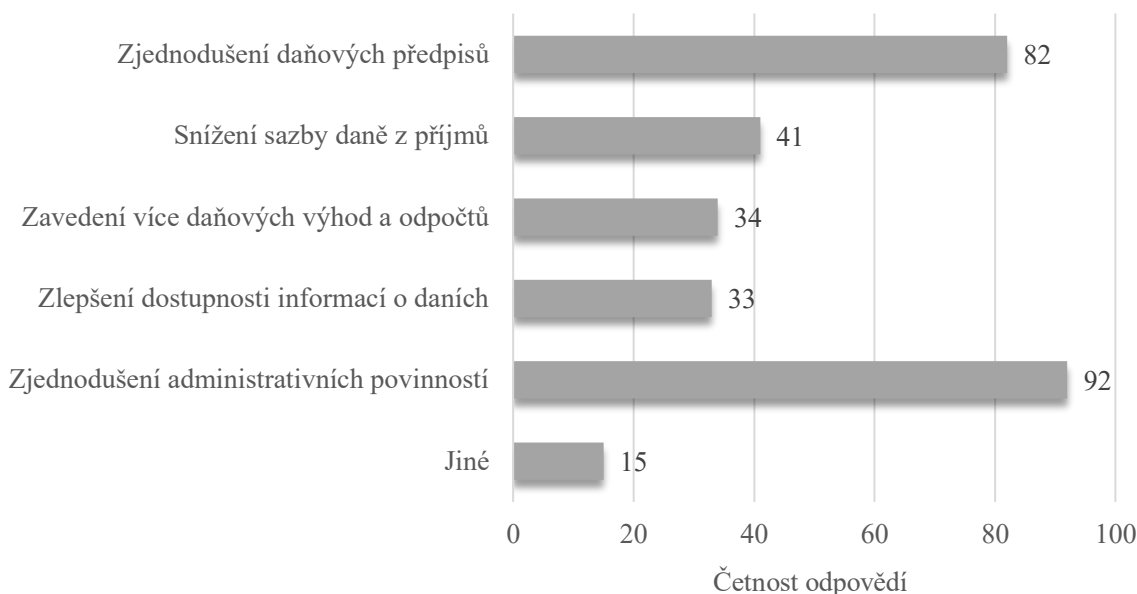
Tabulka 23 Vyhodnocení otázky – složitost a srozumitelnost daňového systému

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Je příliš složitý a matoucí	67	44,7 %
Je mírně složitý, ale zvládnutelný	81	54,0 %
Je velmi jednoduchý a srozumitelný	2	1,3 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na vnímání daní č. 3: Návrhy změn v daňovém systému

Třetí otázka se zaměřila na preference respondentů ohledně možných změn v daňovém systému. Respondenti měli možnost vybrat více odpovědí. Nejčtenější odpovědí bylo zjednodušení administrativních povinností, kterou zvolilo 92 respondentů. Stejně tak považují respondenti za důležité zjednodušení daňových předpisů, což naznačuje, že 82 respondentů je považuje za složité či nepřehledné. Dále 41 respondentů zvolilo možnost snížení sazby daně z příjmů a 34 respondentů by ocenilo zavedení více daňových výhod a odpočtů.

Obrázek 13 Vyhodnocení otázky – návrhy změn v daňovém systému

(zdroj: vlastní zpracování)

Kromě výběru z více odpovědí měli respondenti možnost přiložit vlastní odpověď. Jejich návrhy lze rozdělit do několika oblastí, které odrážejí nejčastější odpovědi podnikatelů.

Digitalizace a zjednodušení administrativních povinností

Jedním z nejčastějších návrhů bylo zjednodušení administrativních povinností prostřednictvím automatizace a digitalizace, kdy respondenti upozorňovali na zbytečnou byrokracii.

- „Mnoho let slibované informační propojení státní správy. Různým oddělením státní správy podávám stále stejné informace, stačilo by jednou a mohli by si to info předat. Slibují to už mnoho let.“
- „celkově zjednodušit a zpřehlednit... Je tady příliš byrokracie, která mate podnikatele i úředníky“.

V rámci digitalizace byla zmíněna také potřeba lepší dostupnosti klíčových informací, například prostřednictvím jednotné digitální platformy s aktuálními změnami v daňovém systému:

- „Pokud se sám daňové problematice nevěnuji, nejsem schopen zaznamenat změny v daňovém systému. Uvítal bych digitalizaci, jednoduchost, srozumitelnost a dostupnost klíčových informací zdarma na jednotném místě (online)“.

Úprava daňového zatížení

Poslední oblastí návrhů bylo snížení daňové zátěže a naopak také požadavek na větší progresivitu v případě daně z příjmů fyzických osob:

- „Snížení odvodu zdravotního a sociálního“.
- „progresivnější zdanění – jako u zaměstnanců, tak u OSVČ“.

5.1.3 Vyhodnocení socio-ekonomických faktorů

Tato podkapitola se zaměřuje na analýzu socioekonomických charakteristik respondentů, které mohou ovlivňovat jejich daňovou gramotnost a vnímání daňového systému.

Otázka na socio-ekonomické faktory č. 1: Věk respondentů

Věková struktura respondentů ukazuje, že nejpočetnější skupinu tvoří podnikatelé ve věku 41 až 60 let, kteří představují 50,7 % z celkového vzorku. Druhou nejpočetnější kategorií jsou podnikatelé ve věku 26 až 40 let (29,3 %). Mladší podnikatelé do 25 let tvoří pouze 8 % dotázaných a podnikatelé starší 61 let tvoří 12 % respondentů.

Tabulka 24 Vyhodnocení otázky – věk respondentů

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
do 25 let	12	8,0 %
od 26 do 40 let	44	29,3 %
od 41 do 60 let	76	50,7 %
61 a více let	18	12,0 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na socio-ekonomické faktory č. 2: Vzdělání respondentů

Největší skupinu tvoří podnikatelé se středoškolským vzděláním s maturitou (48 %), následování respondenty s vysokoškolským vzděláním (32 %). Podnikatelé se středním vzděláním s výučním listem tvoří 14,7 % dotázaných, zatímco respondenti se základním vzděláním představují pouze 2,7 %. Struktura vzdělání respondentů tedy ukazuje, že převážná část podnikatelů má středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání.

Tabulka 25 Vyhodnocení otázky – vzdělání respondentů

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	4	2,7 %
Střední s výučním listem	22	14,7 %
Střední s maturitou	72	48,0 %
Vyšší odborné	3	2,0 %
Vysokoškolské	48	32,0 %
Postgraduální	1	0,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na socioekonomické faktory č. 3: Délka podnikání respondentů

Třetí otázka byla zaměřena na délku podnikání respondentů. Největší podíl respondentů tvoří podnikatelé s 16 až 30 lety praxe (34 %), následovaní skupinou podnikatelů s 6 až 15 lety podnikání (33,3 %). Podnikatelé s kratší praxí do 5 let představují 18,7 %, zatímco nejmenší zastoupení mají podnikatelé s více než 31 lety zkušeností (14 %). Z výsledků tedy vyplývá, že většina respondentů má dlouhodobé podnikatelské zkušenosti.

Tabulka 26 Vyhodnocení otázky – délka podnikání respondentů

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
0–5 let	28	18,7 %
6–15 let	50	33,3 %
16–30 let	51	34,0 %
31 a více let	21	14,0 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

Otázka na socio-ekonomické faktory č. 4: Plátcovství daně z přidané hodnoty

Poslední otázka z oblasti socioekonomických faktorů se zaměřila na plátcovství daně z přidané hodnoty. Výsledky ukazují, že téměř polovina respondentů (48,7 %) není plátcem DPH, zatímco plátcí DPH tvoří 51,3 % celkového vzorku.

Tabulka 27 Vyhodnocení otázky – plátcovství DPH

Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	77	51,3 %
Ne	73	48,7 %
Celkem	150	100,0 %

(zdroj: vlastní zpracování)

5.2 Vyhodnocení hypotéz

V této části jsou vyhodnoceny jednotlivé hypotézy pomocí statistických testů. Pro ověření závislosti mezi proměnnými byl použit chí-kvadrát test nezávislosti, který umožňuje určit, zda mezi kategoriálními proměnnými existuje statisticky významný vztah. Síla tohoto vztahu byla určena pomocí Cramérova V. Výpočty byly provedeny ve statistickém programu JASP.

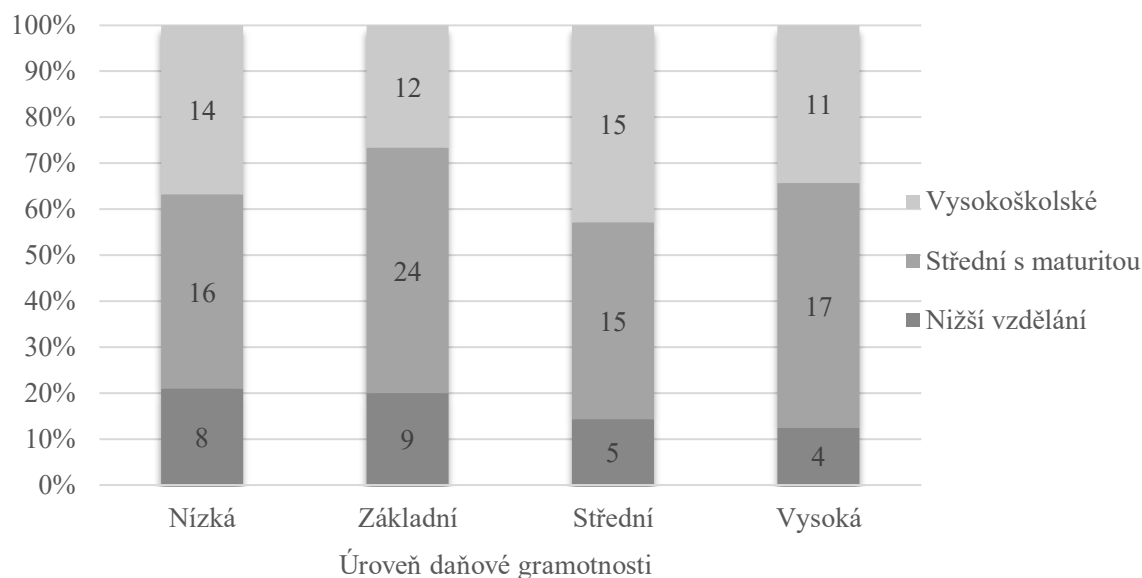
Hypotéza č. 1

Podnikatelé s vysokoškolským vzděláním vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s nižším dosaženým vzděláním.

- H_0 : Úroveň daňové gramotnosti není závislá na vzdělání.
- H_1 : Úroveň daňové gramotnosti je závislá na vzdělání.

Z důvodu nízkého počtu odpovědí byly kategorie vyšší odborné a postgraduální vzdělání sloučeny s vysokoškolským vzděláním. Stejně tak bylo nutné sloučit základní vzdělání s kategorií střední vzdělání s výučním listem. Kategorie byla následně přejmenována na nižší vzdělání.

Následující obrázek č. 14 znázorňuje podíl podnikatelů s různým stupněm vzdělání v jednotlivých úrovních daňové gramotnosti. Podnikatelé s vysokoškolským vzděláním jsou relativně rovnoměrně zastoupeni ve všech úrovních daňové gramotnosti. Naproti tomu podnikatelé s nižším vzděláním mají největší zastoupení v nízké a základní úrovni daňové gramotnosti.

Obrázek 14 Rozložení podnikatelů podle vzdělání a úrovně daňové gramotnosti

(zdroj: vlastní zpracování)

V tabulce č. 28 jsou uvedeny skutečné a očekávané četnosti respondentů podle vzdělání a úrovně daňové gramotnosti. Podnikatelé s nižším vzděláním byli ve vysoké úrovni daňové gramotnosti zastoupeni méně, než se očekávalo. U respondentů s vysokoškolským vzděláním byly skutečné a očekávané četnosti velmi podobné.

Tabulka 28 Vyhodnocení hypotézy č. 1 – Očekávané a skutečné četnosti

Skutečné četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Nižší vzdělání	8	9	5	4	26
Střední s maturitou	16	24	15	17	72
Vysokoškolské	14	12	15	11	52
Celkem	38	45	35	32	150
Očekávané četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Nižší vzdělání	7	8	6	6	26
Střední s maturitou	18	22	17	15	72
Vysokoškolské	13	16	12	11	52
Celkem	38	45	35	32	150

p -hodnota = 0,734; Cramérovo V = 0,109

(zdroj: vlastní zpracování)

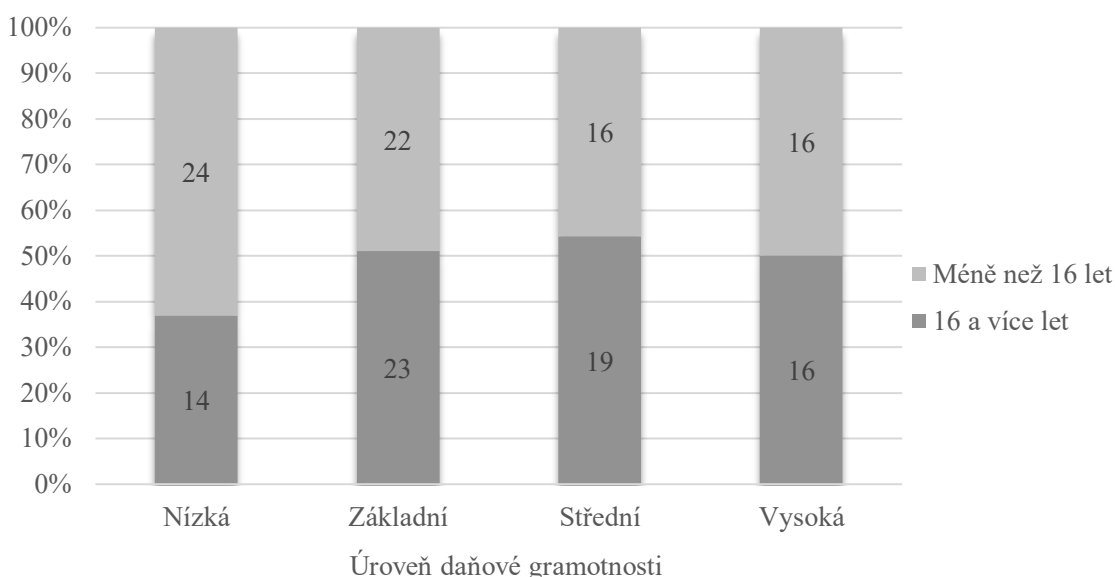
Pro ověření hypotézy byla vypočtena testová statistika (tabulka č. 28), kde p-hodnota = 0,734. Jelikož p-hodnota výrazně přesahuje stanovenou hladinu významnosti ($\alpha = 0,05$), nulovou hypotézu nelze zamítnout. Z toho vyplývá, že mezi dosaženým vzděláním a úrovní daňové gramotnosti nebyla zjištěna statisticky významná souvislost. Hodnota Cramérova V ve výši 0,109 vyjadřuje zanedbatelný vztah mezi proměnnými, což dále potvrzuje, že vzdělání podnikatelů významně neovlivňuje úroveň daňové gramotnosti respondentů.

Hypotéza č. 2:

Podnikatelé s praxí 16 a více let mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s praxí kratší než 16 let.

- H_0 : Úroveň daňové gramotnosti není závislá na délce podnikání.
- H_1 : Úroveň daňové gramotnosti je závislá na délce podnikání.

Obrázek č. 15 zobrazuje strukturu podnikatelů podle délky praxe ve vztahu k úrovni daňové gramotnosti. Podnikatelé s praxí 16 a více let jsou nejvíce zastoupeni v základní a střední úrovni daňové gramotnosti (23 a 19 respondentů). Naopak podnikatelé s kratší praxí do 16 let jsou nejčastěji zastoupeni v nízké a základní úrovni daňové gramotnosti (24 a 22 respondentů).

Obrázek 15 Podnikatelé podle délky praxe a úrovně daňové gramotnosti

(zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka č. 29 zobrazuje skutečné a očekávané četnosti respondentů podle délky podnikání a dosažené úrovně daňové gramotnosti. Podnikatelé s kratší praxí než 16 let dosáhli v nízké úrovni daňové gramotnosti vyšší četnosti, než odpovídalo očekávání (24 oproti 20), zatímco ve střední úrovni daňové gramotnosti se jejich počet pohyboval pod očekávanou hodnotou.

U podnikatelů s praxí 16 a více let byla v nízké úrovni daňové gramotnosti zaznamenána nižší očekávaná četnost (14 oproti 18).

Tabulka 29 Vyhodnocení hypotézy č. 2 – Očekávané a skutečné četnosti

Skutečné četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
16 a více let	14	23	19	16	72
Méně než 16 let	24	22	16	16	78
Celkem	38	45	35	32	150
Očekávané četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
16 a více let	18	22	17	15	72
Méně než 16 let	20	23	18	17	78
Celkem	38	45	35	32	150

$p\text{-hodnota} = 0,444$; Cramérovo $V = 0,134$

(zdroj: vlastní zpracování)

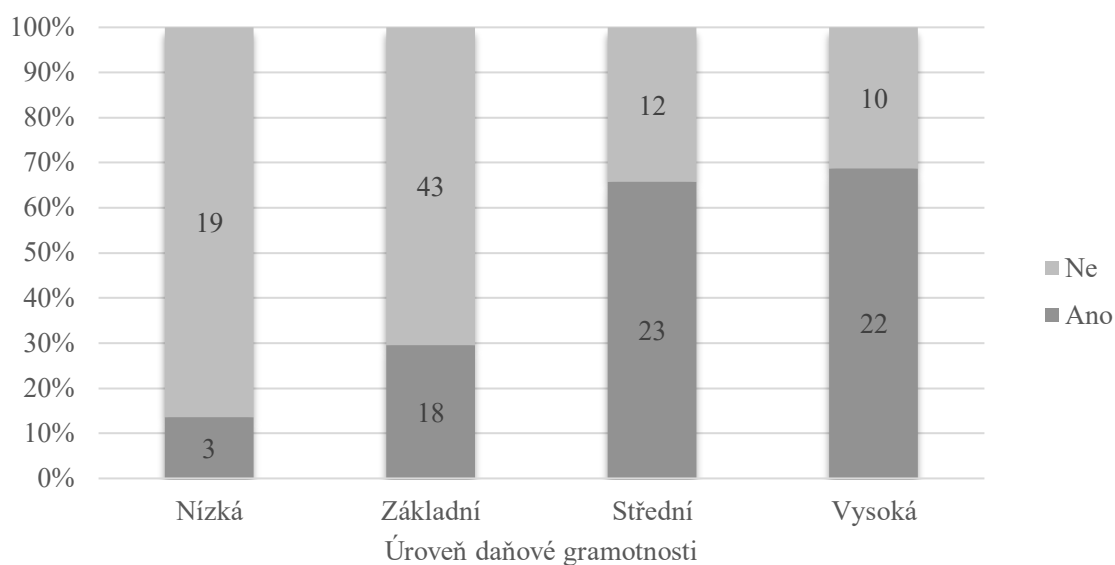
K ověření statistické významnosti těchto rozdílů byl použit chí-kvadrát test, jehož výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 29. Vzhledem k vysoké p -hodnotě 0,444, není možné zamítnout nulovou hypotézu, což znamená, že nebyla potvrzena závislost mezi délkou podnikání a úrovní daňové gramotnosti. Doplnující ukazatel Cramérovo $V = 0,134$ navíc značí pouze slabou závislost mezi proměnnými.

Hypotéza č. 3:

Podnikatelé, kteří si zpracovávají daňové přiznání sami, vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří využívají služeb účetního nebo daňového poradce.

- H_0 : Schopnost zpracovat si daňové přiznání nesouvisí s úrovní daňové gramotnosti.
- H_1 : Schopnost zpracovat si daňové přiznání souvisí s úrovní daňové gramotnosti.

Graf na obrázku č. 16 znázorňuje rozložení podnikatelů dle schopnosti zpracovat si samostatně daňové přiznání podle úrovní daňové gramotnosti. Podnikatelé, kteří si dokážou daňové přiznání zpracovat sami, častěji dosahují střední až vysoké úrovně daňové gramotnosti. Naopak podnikatelé, kteří využívají účetní nebo daňové poradce, převažují v nižších úrovních daňové gramotnosti.

Obrázek 16 Rozložení dle schopnosti zpracovat DP a úrovně daňové gramotnosti

(zdroj: vlastní zpracování)

Při porovnání s očekávanými četnostmi (tabulka č. 30) je patrné, že podnikatelé, kteří si daňové přiznání zvládnou vypracovat sami, dosahovali v nízké a základní úrovni daňové gramotnosti nižší četnosti, než se předpokládalo. Naopak vysokou úroveň daňové gramotnosti vykázalo více podnikatelů, než bylo očekáváno, což naznačuje, že tito podnikatelé vykazovali vyšší, než předpokládanou úroveň daňové gramotnosti.

Tabulka 30 Vyhodnocení hypotézy č. 3 – Očekávané a skutečné četnosti

Skutečné četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Ano	10	11	23	22	66
Ne	28	34	12	10	84
Celkem	38	45	35	32	150
Očekávané četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Ano	17	20	15	14	66
Ne	21	25	20	18	84
Celkem	38	45	35	32	150

$p\text{-hodnota} < 0,001$; Cramérovo $V = 0,420$

(zdroj: vlastní zpracování)

Chí-kvadrát test potvrdil statisticky významný vztah mezi schopností zpracovat si daňové přiznání a úrovní daňové gramotnosti, jelikož se p-hodnota nachází výrazně pod hladinou významnosti ($p < 0,001$). Hodnota Cramérova V (0,420) pak poukazuje na středně silnou závislost mezi proměnnými. Z výsledků vyplývá, že podnikatelé, kteří si daňové přiznání dokážou zpracovat sami, mají vyšší pravděpodobnost dosáhnout vyšší úrovně daňové gramotnosti.

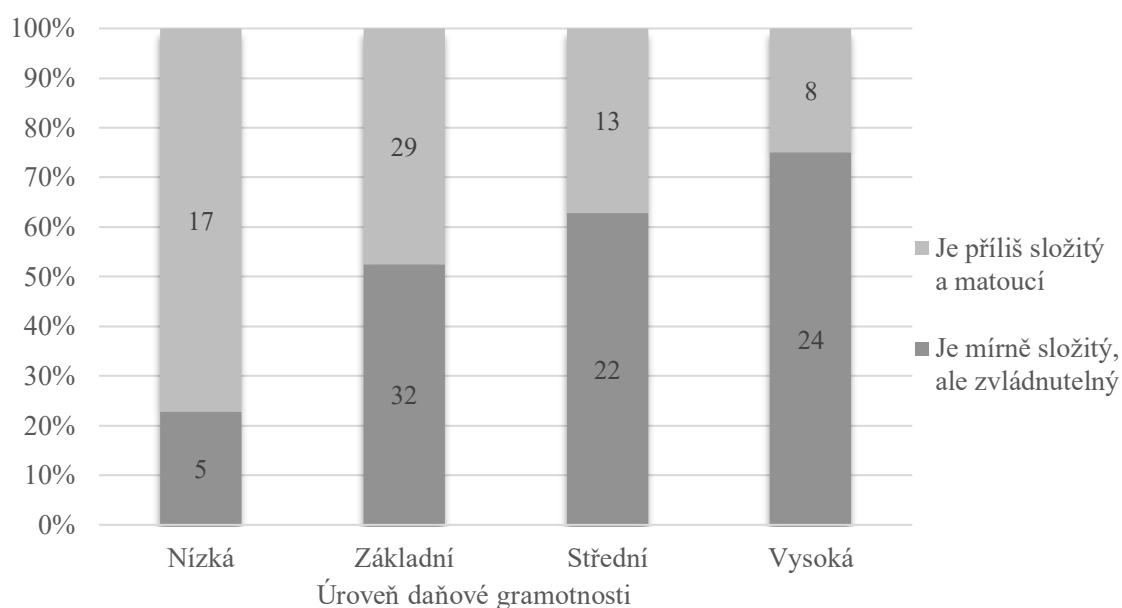
Hypotéza č. 4:

Podnikatelé, kteří vnímají daňový systém jako příliš složitý, mají nižší daňovou gramotnost než ti, kteří jej považují za mírně složitý nebo velmi jednoduchý.

- H_0 : Vnímání složitosti daňového systému nesouvisí s úrovní daňové gramotnosti.
- H_1 : Vnímání složitosti daňového systému souvisí s úrovní daňové gramotnosti.

Z důvodu nízkých očekávaných četností byla odpověď „je velmi jednoduchý a srozumitelný“ sloučena s kategorií „je mírně složitý, ale zvládnutelný“.

Následující obrázek č. 17 ukazuje, že podnikatelé, kteří označili daňový systém jako mírně složitý, ale zvládnutelný, převládají ve vyšších úrovních daňové gramotnosti. Naproti tomu respondenti, kteří vnímají systém jako příliš složitý a matoucí, převládají v nižších úrovních daňové gramotnosti.

Obrázek 17 Vnímání složitosti daňového systému dle na úrovně daňové gramotnosti

(zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka č. 31 porovnává skutečné a očekávané četnosti v jednotlivých úrovních daňové gramotnosti podle vnímání složitosti daňového systému. Podnikatelé vnímající systém jako příliš složitý a matoucí jsou v nízké úrovni daňové gramotnosti zastoupeni více, než bylo očekáváno (26 oproti 17), zatímco v úrovni vysoké gramotnosti jsou zastoupeni méně (8 oproti 14).

Tabulka 31 Vyhodnocení hypotézy č. 4 – Očekávané a skutečné četnosti

Skutečné četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Mírně složitý, ale zvládnutelný	12	25	22	24	83
Příliš složitý a matoucí	26	20	13	8	67
Celkem	38	45	35	32	150
Očekávané četnosti					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Mírně složitý, ale zvládnutelný	21	25	19	18	83
Příliš složitý a matoucí	17	20	16	14	67
Celkem	38	45	35	32	150

$p\text{-hodnota} = 0,002$; $\text{Cramérovo } V = 0,311$

(zdroj: vlastní zpracování)

Výsledky chí-kvadrát testu uvedené v tabulce č. 31 potvrdily statisticky významný vztah mezi vnímáním složitosti daňového systému a úrovní daňové gramotnosti ($p = 0,002$). Jelikož p -hodnota nepřesahuje hladinu významnosti, nulová hypotéza byla zamítnuta. Hodnota Cramérova $V = 0,311$ značí středně silnou závislost mezi proměnnými.

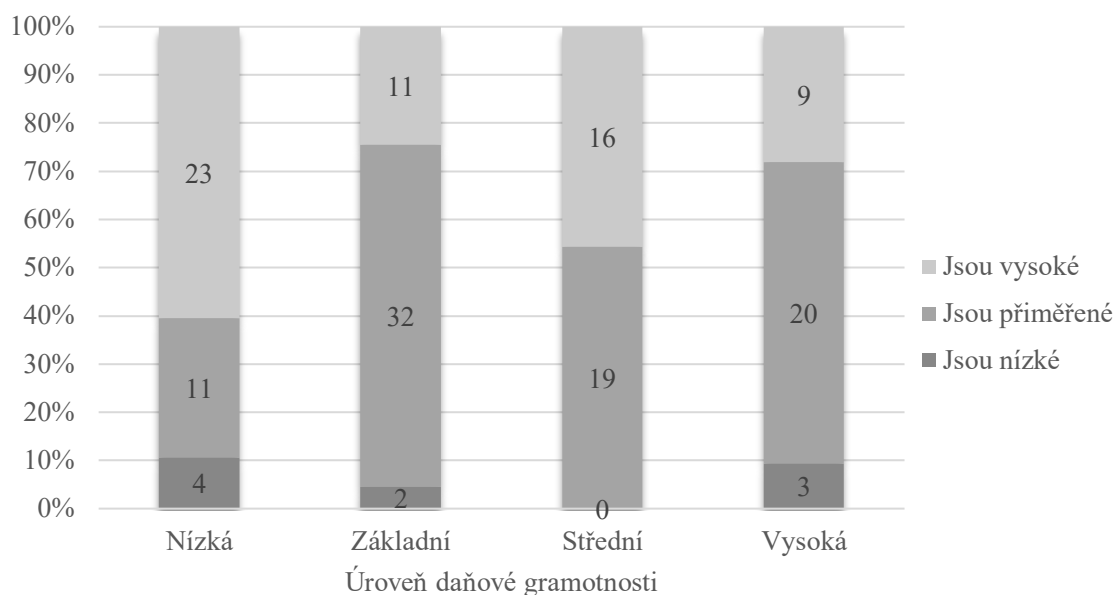
Hypotéza č. 5:

Podnikatelé, kteří vnímají daňovou zátěž jako nízkou nebo přiměřenou, mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří ji vnímají jako příliš vysokou.

- H_0 : Vnímání daňové zátěže nesouvisí s úrovní daňové gramotnosti.
- H_1 : Vnímání daňové zátěže souvisí s úrovní daňové gramotnosti.

Z grafu na obrázku č. 18 vyplývá, že podnikatelé, kteří považují daňovou zátěž za přiměřenou, mají největší zastoupení ve střední (32 respondentů) a vysoké (20 respondentů)

úrovni daňové gramotnosti. Naopak podnikatelé, kteří hodnotí výši daní jako příliš vysokou, se nejvíce vyskytují v nízké úrovni daňové gramotnosti (23 respondentů).

Obrázek 18 Vnímání výše daní v závislosti na úrovni daňové gramotnosti

(zdroj: vlastní zpracování)

Z následující tabulky č. 32 je navíc patrné, že podnikatelé, kteří vnímají daně jako vysoké, dosáhli v nízké úrovni daňové gramotnosti vyšší četnosti, než se očekávalo (23 oproti 15). Naopak ve střední úrovni daňové gramotnosti byla četnost respondentů nižší, než se očekávalo (11 oproti 18). Respondenti, kteří považují daně za přiměřené, měli oproti očekávané hodnotě vyšší četnost ve vysoké úrovni daňové gramotnosti (20 oproti 17).

Tabulka 32 Vyhodnocení hypotézy č. 5 – Očekávané a skutečné četnosti

Skutečná četnost					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Jsou nízké	4	2	0	3	9
Jsou průměrné	11	32	19	20	82
Jsou vysoké	23	11	16	9	59
Celkem	38	45	35	32	150
Očekávaná četnost					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
Jsou nízké	2	3	2	2	9
Jsou průměrné	21	25	19	17	82
Jsou vysoké	15	18	14	13	59
Celkem	38	45	35	32	150

$p\text{-hodnota} = 0,003$; Cramérovo $V = 0,256$

(zdroj: vlastní zpracování)

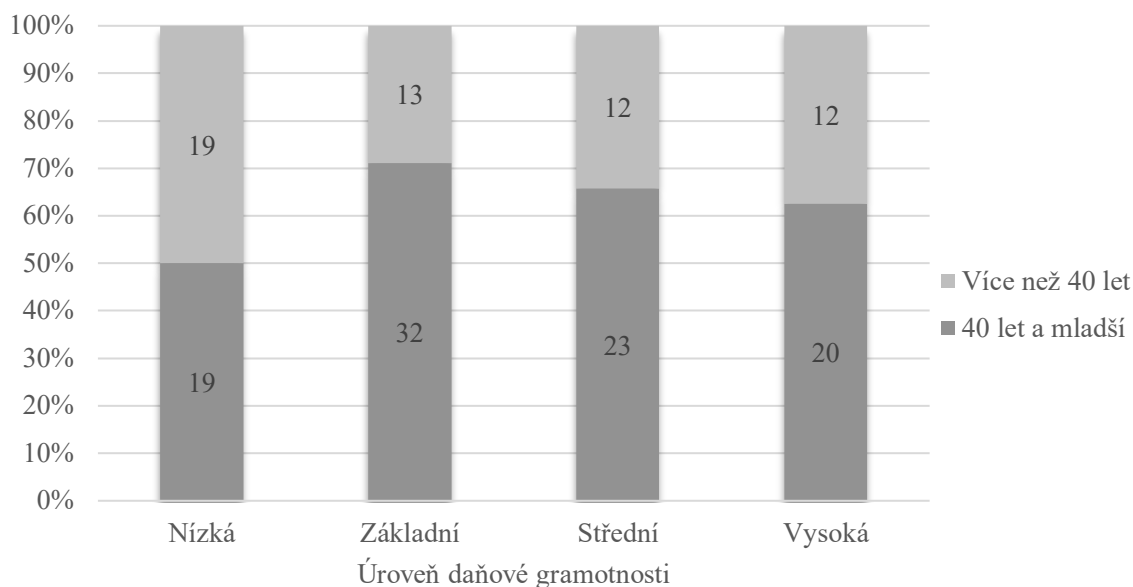
Výsledky chí-kvadrát testu prokázaly statisticky významnou závislost mezi tím, jak podnikatelé vnímají výši daní a jejich úrovní daňové gramotnosti. Vzhledem k nízké p -hodnotě (0,003), lze zamítnout nulovou hypotézu a potvrdit statisticky významné souvislosti mezi proměnnými. Sílu tohoto vztahu vyjadřuje hodnota Cramérova V (0,256), která naznačuje střední závislost mezi proměnnými.

Hypotéza č. 6:

Podnikatelé do věku 40 let včetně dosahují nižší daňové gramotnosti než podnikatelé starší 40 let.

- H_0 : Úroveň daňové gramotnosti nezávisí na věku podnikatelů.
- H_1 : Úroveň daňové gramotnosti závisí na věku podnikatelů.

Obrázek č. 19 znázorňuje rozložení podnikatelů podle věku a úrovně daňové gramotnosti. Mezi podnikateli do 40 let je nejvíce zastoupená základní úroveň daňové gramotnosti (32 respondentů), zatímco podnikatelé starší 40 let se nejčastěji nacházejí v nízké úrovni daňové gramotnosti (19 respondentů).

Obrázek 19 Podíl podnikatelů dle věkové skupiny a úrovně daňové gramotnosti

(zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka č. 33 zobrazuje skutečné a očekávané četnosti. Podnikatelé do 40 let byli v nízké úrovni daňové gramotnosti zastoupeni méně, než odpovídalo očekávané hodnotě (19 oproti 24), zatímco podnikatelé nad 40 let dosáhli v nízké úrovni daňové gramotnosti vyšší četnosti, než bylo předpokládáno. Ve střední úrovni daňové gramotnosti dosáhli mladší podnikatelé vyššího zastoupení, než se očekávalo, u starších podnikatelů tomu bylo naopak.

Tabulka 33 Vyhodnocení hypotézy č. 6 – Očekávané a skutečné četnosti

Skutečná četnost					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
40 let a mladší	19	32	23	20	94
Více než 40 let	19	13	12	12	56
Celkem	38	45	35	32	150
Očekávaná četnost					
	Nízká	Základní	Střední	Vysoká	Celkem
40 let a mladší	24	28	22	20	94
Více než 40 let	14	17	13	12	56
Celkem	38	45	35	32	150

p -hodnota = 0,249; Cramérovo V = 0,166

(zdroj: vlastní zpracování)

Výsledky chí-kvadrát testu (tabulka č. 33) ukazují, že p-hodnota nepotvrdila statisticky významnou závislost mezi věkem podnikatelů a úrovní daňové gramotnosti. Jelikož je p-hodnota výrazně vyšší než stanovená hladina významnosti ($\alpha = 0,05$), nelze nulovou hypotézu zamítnout. To potvrzuje také hodnota Cramérova V (0,155), která ukazuje pouze slabý vztah mezi proměnnými.

5.3 Shrnutí výsledků výzkumných hypotéz

V následující podkapitole jsou shrnuty výsledky testování výzkumných hypotéz. Každá hypotéza byla testována prostřednictvím chí-kvadrát testu nezávislosti na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Síla věcné závislosti byla hodnocena pomocí Cramérova V, které nabývá hodnot v intervalu od 0 do 1.

Hypotéza č. 1: Podnikatelé s vysokoškolským vzděláním vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s nižším dosaženým vzděláním.

První hypotéza testovala závislost mezi dosaženým vzděláním a úrovní daňové gramotnosti. Vzhledem k vysoké hodnotě $p = 0,734$, která výrazně přesahuje hladinu významnosti, nebyla nulová hypotéza zamítnuta (tabulka č. 28). Hodnota Cramérova V ve výši 0,109 odpovídá hranici mezi zanedbatelnou a slabou závislostí proměnných. Vztah mezi dosaženým vzděláním a daňovou gramotností tak **nebyl prokázán**.

Hypotéza č. 2: Podnikatelé s praxí 16 a více let mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé s praxí kratší než 16 let.

Druhá hypotéza testovala vztah mezi délkou podnikatelské praxe a úrovní daňové gramotnosti. Respondenti byli rozděleni do dvou skupin – podnikatelé s praxí 16 a více let a podnikatelé s praxí kratší než 16 let. Výsledná p-hodnota 0,444 se nacházela výrazně nad hladinou významnosti, nulová hypotéza tak nebyla zamítnuta (tabulka č. 29). Cramérovo V s hodnotou 0,134 doplnilo, že se jedná pouze o slabou závislost mezi proměnnými. Statisticky významný vztah mezi délkou podnikatelské praxe a úrovní daňové gramotnosti tedy **nebyl prokázán**.

Hypotéza č. 3: Podnikatelé, kteří si zpracovávají daňové přiznání sami, vykazují vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří využívají služeb účetního nebo daňového poradce.

Třetí hypotéza testovala závislost mezi schopností zpracovat daňové přiznání a úrovní daňové gramotnosti. Výsledky testování ukázaly, že je p-hodnota $< 0,001$, což je výrazně

pod hladinou významnosti (tabulka č. 30). Nulová hypotéza tak byla zamítnuta. Cramérovo V ve výši 0,420 představuje střední závislost mezi schopností zpracovat daňové přiznání a daňovou gramotností. Vztah mezi proměnnými byl **potvrzen**.

Hypotéza č. 4: Podnikatelé, kteří vnímají daňový systém jako příliš složitý, mají nižší daňovou gramotnost než ti, kteří jej považují za mírně složitý nebo velmi jednoduchý.

Čtvrtá hypotéza testovala vztah mezi vnímáním složitosti a srozumitelnosti daňového systému a úrovní daňové gramotnosti. Z výpočtu chí-kvadrát testu vyplývá, že p-hodnota rovna 0,002 umožňuje zamítnutí nulové hypotézy ve prospěch hypotézy alternativní (tabulka č. 31). Cramérovo V ve výši 0,311 doplňuje, že se jedná o středně silnou závislost mezi proměnnými. Vztah mezi vnímáním složitosti a srozumitelnosti daňového systému a úrovní daňové gramotnosti tak **byl potvrzen**.

Hypotéza č. 5: Podnikatelé, kteří vnímají daňovou zátěž jako nízkou nebo přiměřenou, mají vyšší daňovou gramotnost než podnikatelé, kteří ji vnímají jako příliš vysokou.

Pátá hypotéza testovala závislost mezi vnímáním daňové zátěže (bez pojistného) a úrovní daňové gramotnosti. Vzhledem k nízké hodnotě p ve výši 0,003 byla nulová hypotéza zamítnuta (tabulka č. 32). Hodnota Cramérova V ve výši 0,256 naznačuje slabou závislost mezi proměnnými, přesto se však **potvrdilo**, že vnímání daňové zátěže souvisí s úrovní daňové gramotnosti.

Hypotéza č. 6: Podnikatelé do věku 40 let včetně dosahují nižší daňové gramotnosti než podnikatelé starší 40 let.

Šestá hypotéza testovala vztah mezi věkem respondentů a jejich úrovní daňové gramotnosti. Respondenti byli rozděleni do dvou kategorií – podnikatelé do věku 40 let a podnikatelé s věkem nad 40 let. Výsledná p-hodnota ve výši 0,249 nepotvrdila statisticky významnou závislost mezi proměnnými, což reflektuje také hodnota Cramérova V ve výši 0,166, která vyjadřuje pouze slabou závislost (tabulka č. 33). Vztah mezi věkem respondentů a úrovní daňové gramotnosti **nebyl potvrzen**.

6 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ

V šesté kapitole diplomové práce je provedeno shrnutí výsledků výzkumného projektu, doplněné o návrhy na zlepšení.

6.1 Shrnutí výsledků výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zhodnocení vnímání daní a daňové gramotnosti OSVČ v okrese Opava. Dílčími cíli bylo zjistit, zda se vnímání daní liší v závislosti na úrovni daňové gramotnosti a jaké socioekonomické faktory daňovou gramotnost ovlivňují. Pro naplnění cílů výzkumného projektu byly stanoveny dvě výzkumné otázky.

Výzkumná otázka č. 1: Jaké je vnímání daní a daňová gramotnost osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava?

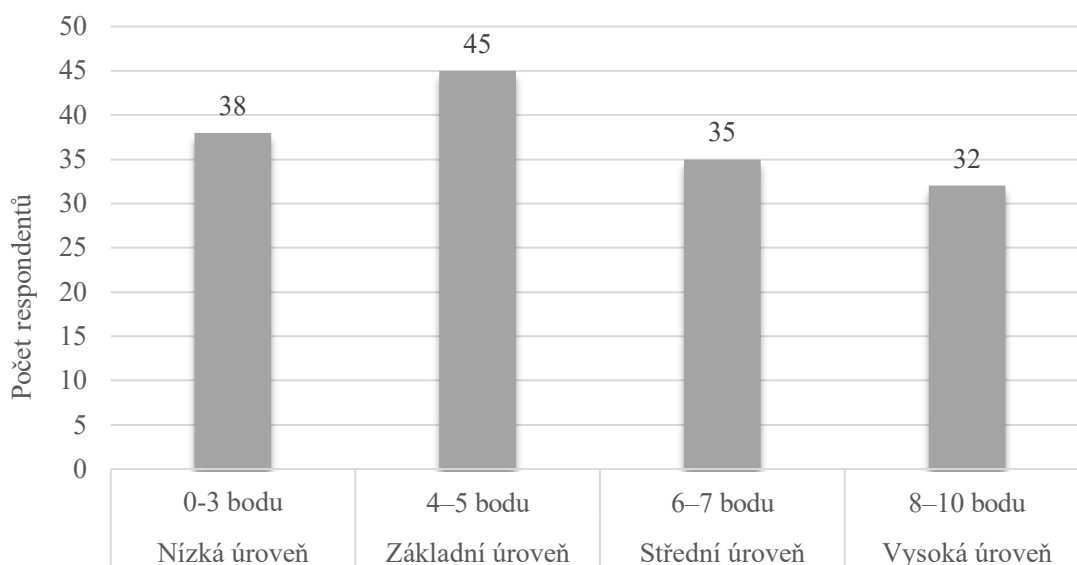
Daňová gramotnost byla hodnocena prostřednictvím 10 otázek v rámci dotazníkového šetření. Za každou otázku mohl respondent získat jeden bod, přičemž maximální počet bodů byl deset. Nejproblematictější otázkou byla otázka č. 2, která se týkala daňové ztráty. Jejím cílem bylo ověřit znalost respondentů ohledně časového uplatnění daňové ztráty. Správnou odpověď, že daňovou ztrátu lze uplatnit zpětně za předchozí dva roky a v následujících pěti letech od vykázaní ztráty, zvolila pouze čtvrtina respondentů. Nízká úspěšnost může souviset s tím, že se jedná o méně častý nástroj daňové optimalizace, nebo s faktem, že možnost zpětného uplatnění ztráty byla zavedena relativně nedávno, konkrétně v roce 2020.

Druhou nejtěžší otázkou byla pro respondenty otázka č. 7, která testovala znalost sazeb daně z příjmů fyzických osob. Správnou odpověď, že sazby DPFO činí 15 % a 23 % zvolilo 57 respondentů, což představuje 38 % celkových odpovědí. Nejčtenější odpovědí byla nesprávná možnost 15 % a 21 %, což mohlo být způsobeno záměnou druhé sazby se sazbou daně z příjmů právnických osob nebo případně se základní sazbou daně z přidané hodnoty.

Nejjednodušší otázkou byla pro respondenty otázka č. 1, která ověřovala znalost pojmu paušální výdaje. Správnou odpověď, že paušální výdaje jsou výdaje vypočtené procentem z příjmů, zvolilo 79 % respondentů. Vysoká úspěšnost otázky může být dána tím, že se jedná o často využívaný způsob uplatnění výdajů, který je mezi podnikateli dobře známý.

Po vyhodnocení otázek z dotazníku byli respondenti pomocí deskriptivní statistiky, konkrétně kvartilů, rozdělení do čtyř úrovní daňové gramotnosti. Výsledky zobrazené na následujícím obrázku č. 20 ukázaly, že největší část respondentů (30 %) dosáhla základní úrovně daňové gramotnosti s bodovým ohodnocením 4-5 bodů, což poukazuje na

nedostatečné znalosti v oblasti daňové problematiky u významné části podnikatelů v okrese Opava. Nízkou úroveň daňové gramotnosti vykázala čtvrtina respondentů, z čehož vyplývá, že značná část podnikatelů nemá ani základní povědomí o svých daňových povinnostech a možné optimalizaci těchto povinností. Na druhou stranu střední úroveň daňové gramotnosti dosáhlo 35 respondentů (23,3 %) a vysokou 32 respondentů, (21,3 %) což představuje téměř polovinu výběrového souboru s uspokojivou úrovní znalostí. Přesto však lze konstatovat, že většina respondentů z okresu Opava nedosahuje dostatečné úrovně daňové gramotnosti.

Obrázek 20 Rozdělení respondent podle úrovně daňové gramotnosti

(zdroj: vlastní zpracování)

Pro posouzení vnímání daní byli respondenti dotázáni na tři otázky. První otázka se týkala vnímání velikosti daňové zátěže podnikatelů. Druhá otázka byla zaměřena na složitost a srozumitelnost daňového systému a třetí otázka zjišťovala, jaké změny v daňovém systému respondenti navrhuji. Z výsledků bylo zjištěno, že převážná část respondentů považuje výši daní odváděných z příjmů z podnikání za přiměřenou. Pouze 6 % respondentů zastává názor, že jsou daně příliš nízké, zatímco 39 % podnikatelů je vnímá jako příliš vysoké, což poukazuje na nespokojenost se současným nastavením daňového systému. Co se týče složitosti daňového systému, více než polovina respondentů zastává názor, že je mírně složitý, ale zvládnutelný. Naproti tomu téměř polovina respondentů označuje daňový systém jako příliš komplikovaný a matoucí, což může souviset s nižší daňovou gramotností a tím horší orientací v daňové legislativě.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké faktory ovlivňují vnímání daní a daňovou gramotnosti podnikatelů?

Pro zodpovězení druhé výzkumné otázky bylo stanoveno šest výzkumných hypotéz, které byly testovány pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti při hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Síla závislosti mezi proměnnými byla posuzována prostřednictvím hodnoty Cramérova V.

Vliv socioekonomických faktorů na úroveň daňové gramotnosti byl zkoumán zejména ve vztahu k věku, vzdělání a délce podnikatelské praxe. Statisticky významná závislost byla prokázána pouze u vztahu mezi schopností zpracovat si daňové přiznání a úrovní daňové gramotnosti. Výsledky ukázaly, že podnikatelé, kteří si daňové přiznání dokážou zpracovat, dosahují vyšší úrovně daňové gramotnosti než podnikatelé, kteří spoléhají na služby účetních nebo daňových poradců. Z toho lze vyvodit, že úroveň daňové gramotnosti je ovlivněna převážně jinými než socioekonomickými faktory. V kontextu současné situace v České republice se ukazuje, že podnikatelé jsou ovlivněni častými legislativními změnami, které mohou negativně ovlivňovat úroveň jejich daňové gramotnosti. Například u otázky týkající se sazeb DPH téměř čtvrtina respondentů zvolila sazby platné do roku 2023 a dalších 10 % respondentů nesprávně uvedlo novou sníženou sazbu. Podobná situace nastala i v případě otázky na hranici obratu pro povinnou registraci k DPH, kde 21,3 % respondentů chybně uvedlo starý limit 1 000 000 Kč, který platil do roku 2022.

Další část výzkumu se zaměřila na vztah mezi vnímáním daní a úrovní daňové gramotnosti. Výsledky ukázaly, že podnikatelé s nižší úrovní daňové gramotnosti vnímají daňový systém jako příliš složitý a matoucí, což může souviset s jejich omezenými znalostmi v oblasti daňové problematiky. Naopak podnikatelé s vyšší úrovní daňové gramotnosti mají tendenci považovat daňový systém pouze za mírně složitý. Dále byl testován vztah mezi úrovní daňové gramotnosti a vnímáním výše daňové zátěže (bez pojistného) v rámci podnikání. Výsledky prokázaly, že podnikatelé s vyšší úrovní daňové gramotnosti vnímají výši daní za přiměřenou, zatímco podnikatelé s nižší úrovní daňové gramotnosti vnímají výši daní jako příliš vysokou. Důvodem může být, že podnikatelé, kteří disponují vyššími znalostmi v oblasti daňového systému, si uvědomují význam daní pro fungování státu a zároveň mohou mít širší povědomí o mezinárodním srovnání daňového zatížení, které se v České republice pohybuje na průměrné úrovni.

6.2 Návrhy na zlepšení

Na základě provedeného výzkumu lze formulovat několik doporučení, která by mohla přispět ke zvýšení daňové gramotnosti podnikatelů a zároveň zlepšit jejich vnímání daňového systému.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že značná část podnikatelů nemá dostatečný přehled o aktuálních legislativních změnách, což může negativně ovlivňovat jejich orientaci v daňových povinnostech. Řešením by mohlo být vytvoření jednotného informačního portálu, který by podnikatelům poskytoval aktuální a srozumitelné informace o daňových povinnostech, změnách v legislativě i důležitých termínech. Alternativou by mohlo být rozšíření stávajících online platforem, jako je portál Finanční správy, webová stránka Ministerstva práce a sociálních věcí nebo portál Moje daně.

Kromě informací o daňových povinnostech by měla digitální platforma obsahovat informace o daňovém systému. V rámci dotazníkového šetření se opakovaně objevoval požadavek na snížení daně z příjmů fyzických osob a odvodů pojistného. Tento postoj může být důsledkem nedostatečné informovanosti o tom, jakým způsobem je daňový systém nastaven a jakou roli sehraává ve financování veřejných služeb a zajištění sociálních dávek, jako jsou důchody či nemocenské dávky. Posílením informovanosti by mohlo dojít ke změně postoje podnikatelů, kteří by odvody nevnímaly pouze jako zátěž, ale jako součást solidárního systému. Součástí portálu by měly být také přehledné informace o daňové kvótě. Mnoho respondentů označilo daňové zatížení za nadměrné, přestože se daňová kvóta České republiky dlouhodobě pohybuje pod průměrem zemí OECD.

Zvyšování daňové gramotnosti a zlepšení vnímání daní ze strany podnikatelů je žádoucí i z hlediska efektivního fungování celého daňového systému. Podnikatelé s vyšší úrovní daňové gramotnosti se lépe orientují v daňových povinnostech a výši daní vnímají jako přiměřenou, což může pozitivně ovlivnit jejich ochotu daně řádně odvádět. Naopak podnikatelé s nižší daňovou gramotností častěji považují daňovou zátěž za nadměrnou, což může vést k vyšší míře nedůvěry v daňový systém a případným snahám o vyhýbání se daňovým povinnostem. To potvrdila také rešerše v kapitole č. 3, kde respondenti s vyšší úrovní daňové gramotnosti vykazovali pozitivnější vztah k plnění svých daňových povinností a menší tendence se těmito povinnostem vyhýbat. Investice do zvyšování daňové gramotnosti se tak může pozitivně odrazit nejen u podnikatelů, ale i ve stabilitě daňového systému.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zhodnocení vnímání daní a daňové gramotnosti osob samostatně výdělečně činných v okrese Opava. Dílčími cíli bylo zjistit, zda se vnímání daní liší v závislosti na úrovni daňové gramotnosti a jakými socioekonomickými faktory je daňová gramotnosti ovlivněna.

V teoretické části byla přiblížena daňová soustava České republiky, na kterou navázala kapitola zabývající se specifiky zdanění osob samostatně výdělečně činných. V rámci této kapitoly byla popsána daň z příjmů fyzických osob, včetně způsobu zdanění příjmů a možnosti optimalizace daňové povinnosti. V kapitole byly dále popsány povinnosti vůči správám sociálního pojištění, povinnosti zaměstnavatelů a rovněž také daňové povinnosti v případě plátcovství DPH. V poslední kapitole teoretické části byla provedena rešerše zahraničních studií, které se zabývaly problematikou daňové gramotnosti, vnímáním daní a daňovou disciplínou.

V praktické části diplomové práce byl nejprve analyzován současný stav podnikání v České republice. Následně byl proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření, do kterého se zapojilo celkem 150 podnikatelů z okresu Opava. V první části výzkumu byly vyhodnoceny odpovědi respondentů, přičemž na základě počtu dosažených bodů byli respondenti rozděleni do čtyř úrovní daňové gramotnosti. Výsledky v kapitole č. 5.1.1 ukázaly, že více než polovina respondentů disponuje pouze nízkou nebo základní úrovní daňové gramotnosti, což představuje poměrně velkou část respondentů s nedostatečnými znalostmi v oblasti daňových povinností.

Ve druhé části výzkumu byly testovány předpokládané vztahy mezi zvolenými proměnnými. Výsledky v kapitole 5.2 ukázaly, že socioekonomické faktory, jako jsou věk, vzdělání či délka podnikatelské praxe, neovlivňují úroveň daňové gramotnosti podnikatelů. Výjimku tvoří schopnost zpracování daňového přiznání, kdy se ukázalo, že podnikatelé, kteří si daňové přiznání dokážou zpracovat sami a nespolehají výhradně na účetní a daňové poradce, dosahují lepších výsledků. Z výsledků výzkumů také vyplývá, že podnikatelé s nižší úrovní daňové gramotnosti mají tendenci vnímat daňový systém jako složitější a méně srozumitelný. Tito podnikatelé rovněž častěji označují daňovou zátěž jako příliš vysokou, což může vést ke snaze se daňovým povinnostem vyhnout. Úroveň daňové gramotnosti a vnímání daní tedy ovlivňuje nejen samotné podnikatele, ale také celý daňový systém, a proto je této oblasti potřeba věnovat odpovídající pozornost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AFSHAN, Saher a SIDDIQUI, Danish Ahmed, 2021. How Treatment from the Tax Authority, Tax Literacy, and Exchange and Vertical Equity Affect Tax Compliance: The Role of Fairness of the Tax Assessment Process Complemented by Demographics and Collectivist Culture. Online. *SSRN Electronic Journal*. October 12, 2021. ISSN 1556-5068. Dostupné z: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3941031>. [cit. 2025-01-16].

AHMAD, Halin a HALIM, Hasnita, 2017. Determining Sample Size for Research Activities: The Case of Organizational Research. Online. *Selangor Business Review*. Roč. 2, č. 1. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/348444939_Determining_Sample_Size_for_Research_Activities_The_Case_of_Organizational_Research. [cit. 2025-03-27].

BĚHOUNEK, Pavel, 2024. Průměrná mzda 2025. Online. Dostupné z: <https://www.behounek.eu/l/prumerna-mzda/>. [cit. 2025-03-10].

BĚHOUNEK, Pavel, 2025. Sazby DPH. Online. Dostupné z: <https://www.behounek.eu/l/dph-sazby/>. [cit. 2024-12-23].

BELLE ISLE, Melissa; FREUDENBERG, Brett a SARKER, Tapan, 2023. Does tax literacy matter? The relationship between small business literacy and business performance and cash flow. Online. *Journal of Australian Taxation*. December 22, 2023, roč. 25, č. 1, s. 5-33. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4704256. [cit. 2025-01-19].

BUDÍKOVÁ, Marie; KRÁLOVÁ, Maria a MAROŠ, Bohumil, 2010. *Průvodce základními statistickými metodami*. Grada. ISBN 978-80-247-3243-5. Dostupné také z: <https://www.bookport.cz/kniha/pruvodce-zakladnimi-statistickymi-metodami-462/>.

CRIF, 2024. CRIF: V Česku v roce 2023 ukončilo podnikání přes 280 tisíc lidí, historicky nejvíce. Online. Dostupné z: <https://www.informaceofirmach.cz/crif-v-cesku-v-roce-2023-ukoncilo-podnikani-pres-280-tisic-lidi-historicky-nejvice/>. [cit. 2025-01-20].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, 2024. Přehled nejdůležitějších údajů pro sociální zabezpečení v roce 2025. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/-/prehled-nejdulezitejsich-udaju-pro-socialni-zabezpeceni-v-roce-2025>. [cit. 2025-02-03].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, 2025a. Zálohy na pojistné na důchodové pojištění. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/zalohy-na-pojistne-na-duchodove-pojisteni>. [cit. 2025-02-13].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, 2025b. Sazby pojistného. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/vyse-a-sazba>. [cit. 2025-02-02].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Povinnosti. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/osvc-povinnosti>. [cit. 2025-01-13].

ČESKO, 1992. *Zákon č. 592/1992 Sb. Zákon České národní rady o pojistném na veřejné zdravotní pojištění*. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-592>. [cit. 2025-01-13].

ČESKO, 1995. *Zákon č. 155/1995 Sb. Zákon o důchodovém pojištění*. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155#p1>. [cit. 2025-01-14].

Daňové přiznání k dani z příjmů fyzických osob, 2023. Online. *BusinessInfo.cz*. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/sluzby/danove-priznani-k-dani-z-prijmu-fyzickych-osob/>. [cit. 2025-01-30].

DRÁBKOVÁ, Zita, 2021. Kdy musíte vést účetnictví a kdy vám stačí daňová evidence?: 17. díl. Online. ČSOB. Dostupné z: <https://www.pruvodcepodnikanim.cz/clanek/ucetnictvi-a-danova-evidence/>. [cit. 2025-02-05].

DVOŘÁKOVÁ, Veronika; PITTERLING, Marcel a SKALICKÁ, Hana, 2019. *Zdaňování příjmů fyzických a právnických osob*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-315-2.

FINANČNÍ SPRÁVA, [2024]. Obecné informace. Online. Dostupné z: <https://financnisprava.gov.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/pravnicke-osoby/obecne-informace>. [cit. 2025-02-10].

FINANČNÍ SPRÁVA, 2023a. Od ledna se ruší vybrané registrace k dani z příjmů. Online. Dostupné z: <https://financnisprava.gov.cz/cs/financni-sprava/novinky/novinky-2023/od-ledna-se-rusi-vybrane-registrace-k-dani-z-prijmu>. [cit. 2025-01-21].

FINANČNÍ SPRÁVA, 2023b. Informace ke změnám v institutu paušální daně pro roky 2023 a 2024. Online. Dostupné z: <https://financnisprava.gov.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/pausalni-dan/informace-k-zakladnim-zmenam-v>. [cit. 2024-12-23].

FINANČNÍ SPRÁVA, 2023c. Obecné informace. Online. Dostupné z: <https://financnisprava.gov.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/zamestnanci-zamestnavatele/obecne-informace>. [cit. 2025-02-03].

FINANČNÍ SPRÁVA, 2024. Vývoj inkasa na daních a odvodech za ČR. Online. In: . Data Finanční správy. Dostupné z: <https://statistiky.fs.gov.cz/cs/evidence-dani/vyvoj-inkasa-vybranych-dani>. [cit. 2025-01-23].

FINANČNÍ SPRÁVA, 2025a. *Schéma rozpočtového určení daní 2025*. Online. In: . [cit. 2025-02-28].

FINANČNÍ SPRÁVA, 2025b. Dary a daně: Zvýšený odpočet prodloužen do roku 2026. Možnost odečíst až 30 % darů z daní platí i nadále. Online. Dostupné z: [https://financnisprava.gov.cz/cs/financni-sprava/novinky/novinky-2025/dary-a-dane-zvyseny-odpocet-prodlouzen#:~:text=24%2F2025%20Sb.%2C%20který,1\).](https://financnisprava.gov.cz/cs/financni-sprava/novinky/novinky-2025/dary-a-dane-zvyseny-odpocet-prodlouzen#:~:text=24%2F2025%20Sb.%2C%20který,1).) [cit. 2025-03-03].

FINANČNÍ SPRÁVA. Kdo podává kontrolní hlášení? Online. Dostupné z: <https://financnisprava.gov.cz/cs/dane/dane/dan-z-pridane-hodnoty/kontrolni-hlaseni-dph/kdo-podava-kontrolni-hlaseni>. [cit. 2025-02-11].

GENERÁLNÍ FINANČNÍ ŘEDITELSTVÍ, 2025. Daňové přiznání k dani z přidané hodnoty. Online. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/danove-priznani-k-dani-z-pridane-hodnoty-S4205>. [cit. 2025-02-12].

HNÁTEK, Miloslav, 2024. *Zcela legální daňové triky 2024*. 8. vydání. Praha: ESAP. ISBN 978-80-908801-1-5.

JAKE&JAMES, 2023. První zaměstnanec: jak se stát zaměstnavatelem? Online. Dostupné z: <https://www.jake-james.cz/blog/prvni-zamestnanec-jak-se-stat-zamestnavatelem>. [cit. 2025-02-05].

JAKE&JAMES, 2025. Paušální daň OSVČ v kostce: podmínky, pásma a částky. Online. Dostupné z: <https://www.jake-james.cz/blog/pausalni-dan-podminky-terminy-castky>. [cit. 2024-12-23].

KIRCHLER, Erich a HOELZL, Erik, RANYARD, Rob (ed.), 2017. *Economic Psychology*. Wiley-Blackwell. ISBN 978-1-118-92634-5.

KLIMEŠOVÁ, Ludmila, 2018. *Daňová optimalizace*. 2. aktualizované vydání. Právo a management. Praha: Ústav práva a právní vědy. ISBN 978-80-87974-17-9.

KRAJŇÁK, Michal, 2020. Is Personal Income Tax on Dependent Activity in the Czech Republic Progressive? Online. *Politická ekonomie*. 2020-10-27, roč. 68, č. 5, s. 534-553. ISSN 00323233. Dostupné z: <https://doi.org/10.18267/j.polek.1295>. [cit. 2025-03-14].

KRAJŇÁK, Michal, 2022. *Daň z příjmů fyzických osob v České republice*. Brno: CERM. ISBN 978-80-7623-086-6.

KUBÁTOVÁ, Květa, 2018. *Daňová teorie a politika*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-165-3.

LAJTKEPOVÁ, Eva, 2021. *Veřejné finance v praxi České republiky*. Brno: CERM. ISBN 978-80-7623-064-4.

LEDVINKOVÁ, Jana, 2023. Souhrnné hlášení v praxi. Online. PORADCE PODNIKATELE. Dostupné z: <https://www.daneprolidi.cz/aktualita/souhrnne-hlaseni-v-praxi-ak.htm>. [cit. 2025-02-12].

MACHÁČEK, Ivan, 2019. Přechod na paušální výdaje. Online. *Daňová a hospodářská kartotéka*. Roč. 2019, č. 5. ISSN 1210-6739. Dostupné z: <https://www.dauc.cz/clanky/3207/prechod-na-pausalni-vydaje>. [cit. 2025-02-02].

MACHÁČEK, Ivan, 2021. *Fyzické osoby a daň z příjmů*. 4. aktualizované a rozšířené vydání. Otázky a odpovědi z praxe. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-075-2.

MACHÁČEK, Ivan, 2024. Optimalizace v daňovém přiznání za rok 2023 s využitím daňových odpisů hmotného majetku. Online. *Daně a právo v praxi*. Dostupné z: <https://www.dauc.cz/clanky/13033/optimalizace-v-danovem-priznani-za-rok-2023-s-vyuzitim-danovych-odpisu-hmotneho-majetku>. [cit. 2025-02-12].

MARKOVÁ, Hana, 2025. *Daňové zákony 2025: úplná znění platná k 1. 1. 2025*. 36. vydání. Grada. ISBN 978-80-271-7756-1. Dostupné také z: <https://www.bookport.cz/kniha/danove-zakony-2025-14507/>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2021a. *Zpráva o činnosti Finanční správy ČR a Celní správy ČR za rok 2020*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/dane-a-ucetnictvi/dane/danove-a-celni-statistiky/zpravy-o-cinnosti-financni-a-celni-sprav/2020/zprava-o-cinnosti-financni-spravy-cr-a-c-42271>. [cit. 2025-01-29].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2021b. *Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2020: Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2020_Priloha-C.pdf. [cit. 2025-01-29].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2022a. *Zpráva o činnosti Finanční správy ČR a Celní správy ČR za rok 2021*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/dane-a-ucetnictvi/dane/danove-a-celni-statistiky/zpravy-o-cinnosti-financni-a-celni-sprav/2021/zprava-o-cinnosti-financni-spravy-cr-a-c-48219>. [cit. 2025-01-29].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2022b. *Státní závěrečný účet České republiky za rok 2021: Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2021/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2021-47400>. [cit. 2025-01-29].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2023a. *Zpráva o činnosti finanční správy a celní správy: za rok 2022*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-12-31_Zprava-o-cinnosti-FS-a-CS-za-rok-2022.pdf. [cit. 2025-01-23].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2023b. *Státní závěrečný účet České republiky za rok 2022: Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2022/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2022-51132>. [cit. 2025-01-29].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2024a. *Státní rozpočet v kostce - 2024*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2024-55374>. [cit. 2025-02-28].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2024b. *Zpráva o činnosti Finanční správy České republiky a Celní správy České republiky: za rok 2023*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/dane-a-ucetnictvi/dane/danove-a-celni-statistiky/zpravy-o-cinnosti-financni-a-celni-sprav/2023/zprava-o-cinnosti-financni-spravy-ceske-republiky-56420>. [cit. 2025-01-23].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2024c. *Státní závěrečný účet České republiky za rok 2023*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2023/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2023-55703>. [cit. 2025-01-28].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2025. *Plnění státního rozpočtu k 31.12.2024*. Online. In: Ministerstvo financí České republiky. Dostupné

z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2025/pokladni-plneni-sr-58324>. [cit. 2025-02-28].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Sociální pojištění v roce 2025. Online. 2025. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-pojisteni>. [cit. 2025-02-02].

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR, 2024. *Zpráva o stavu snižování zátěže podnikatelů v České republice v roce 2023*. Online. In: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Dostupné z: <https://mpo.gov.cz/assets/cz/podnikani/regulace-podnikani-a-snizovani-administrativni-zateze/snizovani-administrativni-zateze-podnikatelu/2024/10/II-Zprava-o-snizovani-AZP-2023.pdf>. [cit. 2025-01-27].

NEUBAUER, Jiří; SEDLAČÍK, Marek a KŘÍŽ, Oldřich, 2021. *Základy statistiky: aplikace v technických a ekonomických oborech*. 3., rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3421-2.

NOVOTNÝ, Radek, 2025. *Informace ke změnám v oblasti DPH od 1. 1. 2025*. Online. In: Finanční správa. Dostupné z: https://financnisprava.gov.cz/assets/cs/prilohy/d-seznam-dani/82973_Souhrnna-informace-k-novele-DPH-2025.pdf. [cit. 2025-02-04].

OATS, Lynne, 2021. *Principles of International Taxation*. Eighth Edition. London: Bloomsbury Professional. ISBN 978-1-52651-955-9.

ODBOR ŽIVNOSTÍ A SPOTŘEBITELSKÉ LEGISLATIVY, 2024. *Roční přehled podnikatelů a živností*. Online. In: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Dostupné z: https://mpo.gov.cz/assets/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/2025/1/Rocni-prehled-podnikatelu-a-zivnosti_1.xlsx. [cit. 2025-01-27].

OECD, 2024. Revenue Statistics 2024: Health Taxes in OECD Countries. Online. In: Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-50157-7. ISSN 2522-770X. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1787/c87a3da5-en>. [cit. 2025-03-04].

PHAM, Anthony; GENEST-GRÉGOIRE, Antoine; GODBOUT, Luc a GUAY, Jean-Herman, 2021. Tax Literacy: A Canadian Perspective. Online. *Canadian Tax Journal/Revue fiscale canadienne*. Roč. 68, č. 4, s. 987-1007. ISSN 0008-5111. Dostupné z: <https://doi.org/10.32721/ctj.2020.68.4.pham>. [cit. 2025-01-17].

ROSA INTANSARI, Maria, 2022. The Effect of Tax Literacy on Tax Compliance: The Moderating Role of Patriotism. Online. *Technium Social Sciences Journal*. 2022-08-08, roč.

34, s. 455-464. ISSN 2668-7798. Dostupné z: <https://doi.org/10.47577/tssj.v34i1.7097>. [cit. 2025-01-16].

TAHAL, Radek, 2022. *Marketingový výzkum: postupy, metody, trendy*. Online. 2. vydání. Expert. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3535-6.

VANČUROVÁ, Alena a ZÍDKOVÁ, Hana, 2022. *Daně v podnikání*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-359-3.

VYCHOPEN, Jiří, 2020. Daňová evidence u poplatníků daně z příjmů fyzických osob. Online. *Účetnictví v praxi*. Roč. 2020, č. 4. Dostupné z: <https://www.dauc.cz/clanky/8993/danova-evidence-u-poplatniku-dane-z-prijmu-fyzickych-osob>. [cit. 2025-02-04].

VZP, c2025a. Povinnosti OSVČ. Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/povinnosti-osvc>. [cit. 2025-01-20].

VZP, c2025b. Jak postupovat a kolik platit v roce zahájení činnosti. Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/vymerovaci-zaklad-a-vypocet-pojistneho/jak-postupovat-a-kolik-platit-v-roce-zahajeni-cinnosti>. [cit. 2025-01-20].

VZP, c2025c. Pro koho neplatí povinnost dodržet minimální vyměřovací základ? Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/vymerovaci-zaklad-a-vypocet-pojistneho/pro-koho-neplati-povinnost-dodrzet-minimalni-vymerovaci-zaklad>. [cit. 2025-01-20].

VZP, c202d5. Výpočet pojistného. Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/zamestnavatel/vymerovaci-zaklad-a-vypocet-pojistneho/vypocet-pojistneho>. [cit. 2025-02-03].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Přímé daně	16
Obrázek 2 Nepřímé daně.....	17
Obrázek 3 Struktura příjmů státního rozpočtu v letech 2019-2024.....	19
Obrázek 4 Struktura daňových příjmů státního rozpočtu v roce 2024	20
Obrázek 5 Struktura příjmů daně z příjmů fyzických osob v roce 2024	20
Obrázek 6 Systém sociálního pojištění	35
Obrázek 7 Počet nových a zaniklých podnikatelů	48
Obrázek 8 Celkový počet OSVČ	49
Obrázek 9 Vývoj inkasa daně z příjmů FO z přiznání v mil. Kč	50
Obrázek 10 Vývoj inkasa pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti OSVČ	51
Obrázek 11 Vývoj složené daňové kvóty v letech 2019-2024.....	52
Obrázek 12 Složená daňová kvóta u vybraných zemí OECD v roce 2022 a 2023	53
Obrázek 13 Vyhodnocení otázky – návrhy změn v daňovém systému	64
Obrázek 14 Rozložení podnikatelů podle vzdělání a úrovně daňové gramotnosti	68
Obrázek 15 Podnikatelé podle délky praxe a úrovně daňové gramotnosti	69
Obrázek 16 Rozložení dle schopnosti zpracovat DP a úrovně daňové gramotnosti.....	71
Obrázek 17 Vnímání složitosti daňového systému dle na úrovně daňové gramotnosti.....	72
Obrázek 18 Vnímání výše daní v závislosti na úrovni daňové gramotnosti	74
Obrázek 19 Podíl podnikatelů dle věkové skupiny a úrovně daňové gramotnosti	76
Obrázek 20 Rozdělení respondent podle úrovně daňové gramotnosti.....	80

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Rozpočtové určení daní v roce 2025	21
Tabulka 2 Pásma paušální daně od roku 2023	28
Tabulka 3 Výše paušální daně v roce 2025	28
Tabulka 4 Sazby daně z příjmu fyzických osob v roce 2025	32
Tabulka 5 Slevy na dani v roce 2025	32
Tabulka 6 Daňové zvýhodnění v roce 2025	33
Tabulka 7 Sazby pojistného na sociální zabezpečení	36
Tabulka 8 Minimální měsíční vyměřovací základy a zálohy na důchodové pojistné v roce 2025	37
Tabulka 9 Vyhodnocení otázky – paušální výdaje	55
Tabulka 10 Vyhodnocení otázky – uplatnění daňové ztráty	56
Tabulka 11 Vyhodnocení otázky – odpočty od základu daně	57
Tabulka 12 Vyhodnocení otázky – sazby DPH	57
Tabulka 13 Vyhodnocení otázky – paušální daň	58
Tabulka 14 Vyhodnocení otázky – sazby pojistného pro OSVČ	58
Tabulka 15 Vyhodnocení otázky – sazby daně z příjmů FO	59
Tabulka 16 Vyhodnocení otázky – druhá sazba daně z příjmu FO	59
Tabulka 17 Vyhodnocení otázky – obrat DPH	60
Tabulka 18 Vyhodnocení otázky – schopnost zpracovat daňové přiznání	60
Tabulka 19 Vyhodnocení počtu bodů	61
Tabulka 20 Vybrané ukazatele deskriptivní statistiky	61
Tabulka 21 Rozložení daňové gramotnosti respondentů	62
Tabulka 22 Vyhodnocení otázky – výše daní OSVČ	63
Tabulka 23 Vyhodnocení otázky – složitost a srozumitelnost daňového systému	63
Tabulka 24 Vyhodnocení otázky – věk respondentů	65
Tabulka 25 Vyhodnocení otázky – vzdělání respondentů	66
Tabulka 26 Vyhodnocení otázky – délka podnikání respondentů	66
Tabulka 27 Vyhodnocení otázky – plátcovství DPH	67
Tabulka 28 Vyhodnocení hypotézy č. 1 – Očekávané a skutečné četnosti	68
Tabulka 29 Vyhodnocení hypotézy č. 2 – Očekávané a skutečné četnosti	70
Tabulka 30 Vyhodnocení hypotézy č. 3 – Očekávané a skutečné četnosti	71
Tabulka 31 Vyhodnocení hypotézy č. 4 – Očekávané a skutečné četnosti	73
Tabulka 32 Vyhodnocení hypotézy č. 5 – Očekávané a skutečné četnosti	75
Tabulka 33 Vyhodnocení hypotézy č. 6 – Očekávané a skutečné četnosti	76

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
DP	Daňové přiznání
DPFO	Daň z příjmů fyzických osob
DPH	Daň z přidané hodnoty
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PZDP	Poslední známá daňová povinnost
SVČ	Samostatná výdělečná činnost
ZDP	Zákon o dani z příjmů

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vnímání daní a daňová gramotnost OSVČ v okrese Opava

Vážení respondenti, vážené respondentky,

jmenuji se Markéta Ladnerová a jsem studentkou závěrečného ročníku magisterského programu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Tento dotazník je součástí výzkumu, který provádím v rámci své diplomové práce zaměřené na vnímání daňové problematiky a daňovou gramotnost osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) v okrese Opava.

Vaše odpovědi mi pomohou lépe porozumět úrovni povědomí o daňových povinnostech, daňových úlevách a složitosti daňového systému. Dotazník je zcela anonymní a získané údaje budou využity výhradně pro účely mého akademického výzkumu. Vyplnění dotazníku Vám zabere přibližně 5 minut.

Děkuji Vám za Váš čas a cenné příspěvky k výzkumu.

S pozdravem

Markéta Ladnerová

obor Finanční kontrola

FaME UTB Zlín

Co jsou to paušální výdaje?

- a) Výdaje, které musí být vždy doložené účtenkami
- b) Výdaje vrácené formou daňového odpočtu
- c) Výdaje vypočtené procentem z příjmů
- d) Nevím

Kdy si můžete uplatnit daňovou ztrátu?

- a) Pouze v roce, kdy byla ztráta vykázána
- b) V následujících pěti zdaňovacích obdobích od vzniku ztráty
- c) Zpětně za předchozí dva roky a v následujících pěti letech
- d) Kdykoliv, bez časového omezení
- e) Nevím

Které z uvedených položek nelze odečíst od základu daně?

- a) Zaplacené úroky z hypotéky
- b) Dary na charitu
- c) Sleva na manželku
- d) Nevím

Jaké jsou aktuální sazby daně z přidané hodnoty (DPH)?

- a) 10 %, 15 % a 21 %
- b) 10 % a 21 %
- c) 12 % a 21 %
- d) Nevím

Jak byste popsal/a paušální daň?

- a) Daň, kterou platím měsíčně ve stanovené výši
- b) Daň vypočtená na základě dosažených výdajů
- c) Daň, kterou platím procentem z mých příjmů
- d) Nevím

Jaká je sazba na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění pro osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ)?

- a) 7,1 % sociální zabezpečení, 4,5 % zdravotní pojištění
- b) 24,8 % sociální zabezpečení, 9 % zdravotní pojištění
- c) 29,2 % sociální zabezpečení, 13,5 % zdravotní pojištění
- d) Nevím

Jaké jsou sazby daně z příjmu fyzických osob?

- a) 15 % 21 %
- b) 15 % a 20 %
- c) 15 % a 23 %
- d) Nevím

Na jaké příjmy se vztahuje druhá sazba daně z příjmu fyzických osob?

- a) Na všechny příjmy fyzických osob
- b) Na příjmy nad určitou výši
- c) Na příjmy z investování
- d) Pouze na příjmy ze závislé činnosti
- e) Nevím

Při překročení jaké výše obratu za bezprostředně předcházejících 12 měsíců jste povinni se registrovat k DPH?

- a) 1 000 000 Kč
- b) 1 500 000 Kč
- c) 2 000 000 Kč
- d) Nevím

Jste plátcem DPH?

- a) Ano
- b) Ne

Zpracováváte si daňové přiznání sami, případně uměl/a byste si ho zpracovat?

- a) Ano
- b) Ne

Jak vnímáte daně, které platíte jako OSVČ z podnikání?

- a) Jsou nízké
- b) Jsou přiměřené
- c) Jsou příliš vysoké

Jak byste ohodnotil/a srozumitelnost a složitost daňového systému?

- a) Je příliš složitý a matoucí
- b) Je mírně složitý, ale zvládnutelný
- c) Je velmi jednoduchý a srozumitelný

Jaké byste navrhl/a změny v daňovém systému pro OSVČ?

- Zjednodušení daňových předpisů
- Snížení sazby daně z příjmu
- Zavedení více daňových výhod a odpočtů
- Zlepšení dostupnosti informací o daních
- Zjednodušení administrativních povinností
- Vlastní odpověď

Jaký je Váš věk?

- a) do 25 let
- b) od 26 do 40 let
- c) od 41 do 60 let
- d) 61 a více let

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní
- b) Střední s výučním listem
- c) Střední s maturitou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské
- f) Postgraduální

Jak dlouho podnikáte?

- a) 0-5 let
- b) 6-15 let
- c) 16-30 let
- d) 31 a více let